

CIRCUS Interdisciplinary Insights

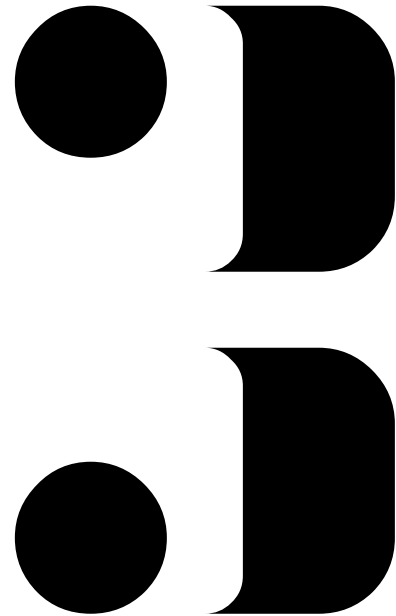

Kunskapskulturer på tvären

Hampus Östh Gustafsson

CIRCUS Interdisciplinary Insights

Kunskapskulturer på tvären

Hampus Östh Gustafsson

Kunskapskulturer på tvären – Längdsnitt genom svensk mångvetenskaplig infrastruktur

Under efterkrigstiden sågs ett uppsving för tvär- och mångvetenskap som forskningspolitiska ideal. En rad initiativ togs för att på tvären upprätta nya plattformar för och kopplingar mellan olika kunskapsområden. Ett av de tydligaste exemplen på detta i ett svenskt sammanhang var tidskriften *Tvärsnitt* som började utges 1979, strax efter det att Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) hade inrättats. Ända fram till nedläggningen 2011 blev tidskriften en central arena för populärvetenskaplig forskningsförmedling och möten mellan olika kunskapskulturer. Genom sin kontinuerliga utgivning erbjuder *Tvärsnitt* en rik inblick i hur humanister och samhällsvetare själva reflekterade över sina forskningsområdens inbördes förhållanden och infrastrukturella behov. Tidskriftens historia reser därmed frågor om dagens humanvetenskaper saknar motsvarande incitament för att verka och tänka bortom den egna disciplinen.

INLEDNING: KUNSKAPSKULTURERNAS KAMP UNDER ETT LÅNGT 1900-TAL

Föreställningen om att vetenskapen i modern tid genomgått en alltjämt tilltagande specialisering ingår närmast som en grundsten i forskarsamfundets självberättelse.¹ Olika vetenskaps- och utbildningsområden – eller kunskapskulturer – har enligt den typen av narrativ successivt utmejslats i motsättning till varandra över en längre tidsperiod.² Det moderna universitetet tycks rentav vara uppbyggt över interna spänningar. Detta ger organisationsformen en säregen dynamik som på sätt och vis manifesterades redan med Immanuel Kants berömda ordval 1798 i *Fakulteternas kamp*.³ Dynamiken ses vanligen som nödvändig för att säkerställa en vetenskaplig utveckling över tid, men samtidigt varnar många kommentatorer för att kunskapskulturernas kamp inte får löpa utom kontroll så att universitetets ingående delar förlorar kontakten med varandra.

Den filosofiska fakulteten, vars höjda status Kant argumenterade för, har sedan 1800-talet genomgått en enorm expansion på ett institutionellt plan, så till den grad att de flesta ämnen vid dagens lärosäten emanerar ur den till följd av en lång och successiv differentieringsprocess.⁴ I Sverige skedde detta i huvudsak genom uppdelningen i en humanistisk respektive matematisk-naturvetenskaplig sektion 1876 och utbrytningen av en självständig samhällsvetenskaplig fakultet 1964 samt så småningom nya domäner för exempelvis utbildningsvetenskaper. Den upplevda motsättningen mellan de olika kunskapskulturer som dessa indelningar anses representera, framför allt mellan humaniora och naturvetenskap, har varit central inom såväl kunskapsteoretiska som kunskapspolitiska diskussioner under

de senaste två hundra åren. Under efterkrigstiden, i den brittiske fysikern C. P. Snows efterföljd, kopplades detta till talet om de två – eller tre – kulturerna (för att ta med samhällsvetenskaperna i ekvationen).⁵ Och allt som oftast har maktbalansen skildrats som ojämn – till de humanistiska vetenskapernas nackdel.

Lika schematiskt har de senaste decenniernas utveckling i sin tur tolkats som en reaktion mot den inneboende dynamiken i ovanstående divergensberättelse. Upprepade försök har gjorts att få till stånd nya typer av gränsöverskridande samarbeten eller (åter)kopplingar mellan kunskapsområden och discipliner. På ett forskningspolitiskt plan har starkare röster höjts för tvärvetenskapliga samarbeten och djupare integrering för att samfällt möta de komplexa utmaningar 2000-talets samhälle väntas stå inför.⁶

Kunskapens nya villkor och verkningar i samhället har genom åren karaktäriserats på olika sätt. Ett exempel är den omstridda beteckningen ”Mode 2” som formulerades under 90-talet för att peka på de mer heterogena, externt kontextbundna och tvärvetenskapligt problemdrivna sammanhang som alltmer utmärkte kunskapsproduktionen jämfört med sedvanlig disciplinär universitetsforskning.⁷ Kritiken mot detta synsätt har inte minst tagit fasta på att (den numererade) beteckningen kan tyckas implicera en irreversibel utveckling som tenderar att bygga på och förstärka traditionell disciplinhistoria.⁸ Därför är det viktigt att öppet undersöka hur vetenskapens konstellationer och samhälleliga kontaktytor faktiskt har etablerats och förändrats över tid. I detta sammanhang finns också skäl att tona ned tvärvetenskap som *buzzword* och istället historisera fenomenet som – beroende på hur man ser det – redan

har en lång historia.⁹ Som exempelvis sociologen Peter Weingart observerat har tvärvetenskaplig diskurs, i dess olika tappningar, med tiden blivit något av en paradox:

interdisciplinarity (or transdisciplinarity and similar derivatives) is proclaimed, demanded, hailed, and written into funding programs, but at the same time specialization in science goes on unhampered, reflected in the continuous complaint about it. How is it possible that, in the face of all available evidence to the contrary and very little reason for hope, the discourse on interdisciplinarity can persist?¹⁰

Inom svensk kunskapshistoria är det tydligt att tvärvetenskap och dess olika systerbegrepp redan har genomgått flera konjunkturen. Vare sig begreppet eller fenomenet kan lanseras som något nytt, även om mer eller mindre nydånande och närliggande varianter alltså presenterats efterhand i skiftande termer (såsom interdisciplinarity, transdisciplinarity, postdisciplinarity) och ambitionsgrad vad gäller integration. Helt uppenbart krävs det idag en mer varierad och nyanserad terminologi för att karaktärisera de heterogena fenomen som historiskt sett associerats med tvärvetenskap.¹¹

Vad jag främst intresserar mig för i den här texten är tidigare försök att upprätta kopplingar på tvären mellan olika ämnesperspektiv i en utpräglat mångvetenskaplig kontext.¹² Jag anlägger då ett historiskt perspektiv på hur utsikterna för tvärvetenskap förändrats med fokus på de svenska humanvetenskapernas vidare infrastrukturer och samhälleliga legitimitet.¹³ Särskild vikt läggs just vid till synes kon-

kurrerande kunskapskulturer och hur gränserna för samt kopplingarna mellan dessa omförhandlades.¹⁴ Men här ska påpekas att det inte rör sig om relationer mellan statiska entiteter då aktivt gränsdragningsarbete snarare föregår och möjliggör existensen av urskiljbara kunskapsområden över huvud taget.¹⁵ Discipliner är i sig varken helt solida eller homogena, utan typiskt av en sammansatt natur. Den insikten har blivit angelägen i anslutning till en framväxande kritik av äldre föreställningar om den västerländska disciplinära universitetsorganisationen som universellt giltig.¹⁶

Mitt empiriska fall för att synliggöra ovanstående tvärkopplingar mellan kunskapskulturer är tidskriften *Tvärsnitt* (1979–2011), utgiven av det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (1977–2000) respektive Vetenskapsrådet (2001–). Som en arena för mång- och populärvetenskap erbjuder tidskriften ett ovanligt rikt och samtidigt koncentrerat underlag för att kontinuerligt följa aggregerade diskussioner om det svenska forskningslandskapets sammansättning och tvärvetenskapliga potential samt relationen mellan olika kunskapskulturer.

Tvärvetenskapens diskurser har numera en egen historia som bara delvis har tecknats. Den är inte minst intressant att undersöka närmare eftersom tvärvetenskapliga praktiker och plattformar i sig har tillhandahållit utrymme för reflexiv orientering inom akademien som sådan. Det har bidragit till att aktualisera och synliggöra grundläggande frågor om forskningens villkor och framtidsutsikter.¹⁷ I det här sammanhanget betraktas *Tvärsnitt* därmed som en betydelsefull arena för ny humanvetenskaplig kunskap och självreflektion.¹⁸ Låt oss se hur denna utfördes genom att ställa följande frågor:

Vilka perspektiv på tvärvetenskap och humanvetenskapligt samarbete kom till uttryck genom diskussionerna som fördes i *Tvärsnitt*?

Vilka förutsättningar för dylika möten skapades?

Hur kombinerades och framställdes olika humanvetenskaper när de bereddes plats sida vid sida, sida efter sida, på en relativt varaktig, mångvetenskaplig arena?

Vilka diskussioner om förhållandet mellan olika kunskapskulturer aktualiserades?

Med utgångspunkt i *Tvärsnitt* som historiskt exempel för jag avslutningsvis också en mer allmän diskussion kring humanvetenskapernas infrastrukturella förutsättningar i dagens Sverige. Klart är deras tillstånd förändrats avsevärt sedan den efterkrigstid då tanken om att starta tidskriften fick fäste.

NYA ORGANISATIONS-MÖNSTER OCH KONTAKTYTOR PÅ TVÄREN I EFTERKRIGSTIDENS SVERIGE
I anslutning till det institutionella avknopningsmönster under 1900-talet som jag inledningsvis diskuterat har åsikterna gått isär huruvida den filosofiska fakulteten ska betraktas som "slasktratt" för mindre generativa vetenskaper som "blir över" eller som en dynamisk grund för nya, sofistikerade kunskapsinriktningar. Särskilt för humanioras vidkommande varnade många i samband med efterkrigstidens universitetsexpansion för att de risikerade att framstå som en sorts restpost, avstyckade från

andra ämnen, vilka ansågs ha en mer omedelbar samhällsnytta, såsom samhällsvetenskaper och pedagogik, men också journalistik och reklam som under framför allt 60- och 70-talen också utvecklade institutionell självständighet i olika former.¹⁹ Med tanke på tidens generella expansions-trend var det ingen slump att politiker, administratörer och akademiska ledare sökte utveckla nya organisatoriska lösningar för att manövrera i det föränderliga forsknings- och utbildningslandskapet. I och med att det blev svårare för enskilda forskare och lärare att överblicka vad som pågick ens vid den egna fakulteten framtonade flexibla kopplingar, tvärs över olika kunskapsområden, som attraktiva alternativ till den etablerade disciplinstrukturen. Utan att sätta sig på tvären mot själva expansionen och specialiseringen kunde man på så vis lära sig att leva med växtvärken.

Efter att flera forskningsråd skapats under 40-talet, inklusive Statens råd för samhällsforskning, blev det under efterkrigstiden tydligt att den humanistiska forskningen behövde en motsvarande organisation. Den befintliga Humanistiska fonden, inrättad 1929, kom därmed att ombildas till Statens humanistiska forskningsråd (HFR) 1959.²⁰ Under det följande decenniet uttrycktes en viss optimism tack vare denna lösning. Men vid flera forskningspolitiska konferenser påtalades likväl att den humanistiska forskningen behövde omorganiseras i grunden – särskilt utifrån budorden tvärvetenskap, lagarbete och internationalisering – om den på allvar skulle kunna mäta sig med forskningsområden som ansågs ligga mer i takt med tiden. I samband med en ny forskningspolitisk våg under 60-talet, som inte minst präglades av regeringens forskningsberedning (1962) och uppbyggnaden av den så kallade sektorsforskningen,

ställdes frågan rakt ut om humanistisk forskning över huvud taget var möjlig att planera på ett mer kollektivt plan och vilken samhällsnytta den skulle kunna bidra med.²¹ Under följande decenniers tilltagande globala krismedvetenhet blev det också möjligt att urskilja ett atmosfärsskifte som banade väg för en mer utmaningsdriven forskningspolitik. Sammansatt kunskap i tvär- och mångvetenskapliga konstellationer efterfrågades då, vilket påminner om hur olika parter aktivt försökte överbrygga de kunskapskulturella splittringar som bland andra Snow identifierade.²²

Enligt Universitets- och högskoleverkets (UHÄ) rapport *Bygg ut humanistisk och teologisk forskning!* (1980) kom det att råda en "allmän enighet om behovet av att komplettera den disciplinorienterade basen inom fakulteterna med centra för mångvetenskaplig forskning av olika slag".²³ Det var emellertid inte givet hur dylika institutioner skulle organiseras i praktiken. Sektorsforskningen erbjöd ett alternativ, men det skapades också en rad nydanande forskningscentra vid universiteten, till exempel Centrum för tvärvetenskap i Göteborg och Forum för tvärvetenskap i Umeå på 70-talet.²⁴ På så vis kom självklarheten i disciplinindelningen vid de traditionella fakulteterna att utmanas, något som måste sättas i relation till utvecklingen mot större och mer heterogena kunskapsmiljöer vid denna tid. De nya, flexibla konstellationerna har exempelvis tolkats som en reaktion mot ett manligt kodad paradigm – eller det så kallade "professorsväldet".²⁵ Den traditionella maximen "ett ämne, en professor" upphörde att vara en adekvat beskrivning av den vetenskapliga praktiken i takt med att nya plattformar utvecklades för mer sammansatt forskning och utbildning.

De nya vindarna kom även att ruska om den fint förgrenade rådsstrukturen. 1972 års forskningsrådsutredning föreslog följaktligen att de humanistiska och samhällsvetenskapliga råden skulle integreras mot bakgrund av deras starkt överlappande forskningsobjekt och att deras teoretiska och metodologiska utbyte ansågs ha ökat. Bland annat hoppades man främja tvär- och mångvetenskapliga samarbeten genom att undvika befintlig "revirproblematik".²⁶ Som resultat inrättades Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) 1977, även innefattande rättsvetenskap och teologi. Detta nya råd tog snabbt egna initiativ för att integrera de ingående forskningsområdena och stärka deras anseende utåt. Ett av de tydligaste exemplen var rådets egen tidskrift som lanserades efter bara två år.

Vid sidan av 70-talets starka tvärvetenskapliga trend hade även forskningsinformation seglat upp som ett prioriterat område. Flera försök gjordes att etablera nya kontakter mellan vetenskap och allmänhet samt stimulera en mer aktiv populärvetenskaplig kommunikation från forskarnas sida. Incitament hade särskilt tillkommit efter att den så kallade "tredje uppgiften" lagstadgats med 1977 års högskoleförordning.²⁷ Precis som tvärvetenskapliga insatser sågs forskningsinformation som nödvändig för att vitalisera svensk humanvetenskap. UHÄ konstaterade i ovan nämnda rapport att:

I jämförelse med andra forskningsområden förefaller det också som om humaniora och teologi är särskilt eftersatta när det gäller tidskrifter. Många har efterlyst populärvetenskapliga tidskrifter inom just

dessas områden. UHÄ hälsar därför med tillfredsställelse HSFR:s initiativ till att ersätta tidskriften Humanistisk forskning med en ny publikation med namnet Tvärsnitt.²⁸

● I VÄRSNITT SOM POPULÄR- OCH MÅNGVETENSKAPLIG KUNSKAPSARENA

Det föregående humanistiska forskningsrådet hade från 1972 gett ut tidskriften *Humanistisk forskning*. Den framstod som ett organ nära kopplat till rådet genom att i huvudsak presentera de projekt som beviljats medel. När HSFR tog initiativ till en ny tidskrift höjdes ambitionerna. Projektet sattes i verket när rådets huvudsekreterare, statsvetaren Pär-Erik Back, ringde upp Uppsaladocenten i vetenskapshistoria, Tore Frängsmyr (1938–2017), för att fråga om han ville starta en tidskrift.²⁹

Med fyra nummer per år, vanligtvis bestående av 5–8 essäer och kortare redaktionella texter, vilka sammantaget brukade landa på cirka femtio sidor (ibland klart mer än så), utgör de trettiofem årgångarna av *Tvärsnitt* ett rikt material. Som det konstaterades vid nedläggningen 2011 kan tidskriften ses som "[e]n unik källa till kunskap!"³⁰ Få enskilda källor torde ge samma överblick av det humanvetenskapliga forskningsfältets sammansättning och aktuella frågor under decennierna i fråga, även om man ska ha klart för sig att långt ifrån alla typer av forskare aktivt sökte sig till den sortens publikation.

I analysen utgår jag till stor del från redaktörernas ledande texter samt de avslutande inslagen av notiskaraktär (omväxlande kallat "Antecknat"/"Margen"/"Utblick") som

bland annat kommenterade aktuell forskningspolitik, utredningar, ny litteratur och publika händelser. Genom sin återkommande karaktär kan dessa textkategorier tillsammans användas som ett slags seismograf för att systematiskt pejla allmänna trender. Ofta utgör dylika reflektioner i marginalerna de mest intressanta utsagorna. Vidare utgår jag också från längre texter, vilka explicit diskuterade ämnen som tvärvetenskap och förhållandet mellan olika kunskapsområden eller -kulturer. Härvidlag är det möjligt att urskilja olika perioder då debatterna intensifierades. I kombination med den epokindelning som statsvetaren Lucas Petterssons föreslog i samband med *Tvärsnitt*s 30-årsjubileum – populärvetenskaplig (1979–1996), kulturell (1996–2004), strategisk och vetenskapsjournalistisk (2004–2011) – tillämpar jag här en både tematisk och kronologisk disposition.³¹ Detta i linje med min ambition om att dra tvär- och mångvetenskapens trådar längre tillbaka i tid för att därigenom ge ett historiserande bidrag till nutida diskussioner. Störst vikt läggs vid perioden fram till 2004, då tidskriften fick en annorlunda struktur i Vetenskapsrådets regi. Utöver läsningarna av tidskriftsmaterialet har jag även genomfört intervjuer med de redaktörer som i tur och ordning följde efter Frängsmyr: Sverker Sörlin (1986–1991), Kjell Jonsson (1991–1996), Martin Kylhammar (1996–2002), Johan Lundberg (2002–2004), Liselotte Englund (2004–2006), Helena Bornholm (2006–2011) och Ragnhild Romanus (2007–2008).³²

Som förste redaktör hade Tore Frängsmyr i princip fria händer att lägga upp tidskriften, och här var det inte någon nackdel att han förfogade över tidigare erfarenhet av själva tidningshantverket.³³ En vägledande vision från starten bestod i att ge uttryck åt den mångfald som präg-

lade humanvetenskapernas fält. I det andra numret 1980 förklarades tidskriftens namn med hänvisning till *Strömbergs Synonymordbok*: ”1) genomskärning, profil, silhuett; 2) översikt, koncentrat; 3) diameter, medeltal, median, gallup, stickprov, sample, representativt urval”. Av dessa tog Frängsmyr fasta på ”genomskärning, översikt, representativt urval. Det motsvarar ungefär vad vi tänkt oss som norm för tidskriften”.³⁴ Till skillnad från efterföljande redaktörer ville han undvika specifika temanummer och istället arbeta för ett så brett anslag som möjligt.

Som Pettersson sammanfattat *Tvärsnitt*s historiska roll bestod den i att verka som en mötesplats för humanvetenskaperna. Tillkomsten av det nya rådet 1977 bör rimligen ha stimulerat metareflektioner, bland såväl humanister som samhällsvetare, över deras funktion och gemensamma identitet i det nya forskningslandskapet. Men även om det inledande tidskriftsarbetet stakades ut genom kontakter med forskare som fått medel övergavs snart tanken på att ge en proportionerlig spegling av HSFR:s beviljade projekt.³⁵ Redaktörerna kom att ta in texter från många olika håll, och humanister blev då klart överrepresenterade.³⁶ I allt väsentligt var det forskare själva som skrev, utan vetenskapsjournalistiska mellanhänder. Eftersom tidskriftens uttalade fokus var att ”populärvetenskapligt” presentera forskning inom humaniora och samhällsvetenskap på ett tillgängligt vis skulle man kunna tänka sig vidare studier som jämför *Tvärsnitt* med andra snarlika publikationer under den aktuella perioden, i första hand *Forskning & Framsteg* (1966–). I och med att denna bekostades av Naturvetenskapliga forskningsrådet kom HSFR:s tidskrift nästan oundvikligen att ses som en efterrapning av det framgångsreceptet.³⁷

Oaktat frågan om dess originalitet väckte *Tvärsnitt* omgående medial uppmärksamhet i såväl press som radio. Trots en aldrig sinande ström av nya tidskrifter bedömdes den trots allt fylla en lucka och blev snabbt ett välkänt, etablerat organ. Snart beskrevs den rentav som ”en institution”.³⁸ Efter ett år hade tidskriften närmare 2 000 prenumeranter och under senare delen av 80-talet hade siffran ökat till över 6 000.³⁹ I högre utsträckning än andra populärvetenskapliga tidskrifter konkurrerade *Tvärsnitt* om läsare med dagstidningarnas kultursidor och vissa kulturtidskrifter. Tilltalet lockade främst akademiker, eller åtminstone en kvalificerad publik med akademisk förankring. *Tvärsnitt* blev på så vis ett nav inom den svenska bildningssfären, även om den inte direkt vände sig till en bred allmänhet. Likväl bör läsarna ha utgjort en tämligen heterogen skara med tanke på hur mångbottnad den svenska akademien är. På det sättet kan man säga att tidskriften fick en mångvetenskaplig karaktär både vad gäller skribenter och publik. Genom att stimulera artikulationer som löpte bortom hemmadisciplinens synfält blev *Tvärsnitt* en påminnelse om att kunskapens betydelse inte stod och föll med traditionella akademiska organisationsmönster.⁴⁰

HUNSKAPSSAMHÄLLET'S FOLKBILDANDE KITT
OCH TVÄRVETENSKAPLIGA BEHOV
I sitt första ledande förord (”Synpunkten”) ställde Tore Frängsmyr frågan: ”För vem skriver vi egentligen?” Han kopplade frågeställningen till ”den tredje uppgiften”, och såg *Tvärsnitt* som ett kvitto på att HSFR accepterat denna.⁴¹ Hans efterträdare som redaktör, Sverker

Sörlin, uttryckte senare att den tredje uppgiften innebar ett "mandat" som i längden inte kunde "nonchaleras". Som del av en bredare folkbildning utgjorde den en grundpelare för demokratin.⁴² Populärvetenskaplig förmedling hade under efterkrigstiden blivit ett alltmer prioriterat område. Inte minst Forskningsrådsnämnden (FRN), även den inrättad 1977 i samband med att tredje uppgiften infördes, var en viktig aktör i detta avseende, men också vad gäller initiering av tvärvetenskapliga projekt.⁴³ Dess satsningar för att utveckla forskningsinformationen uppmärksammades vid flera tillfällen i *Tvärsnitt*.⁴⁴ Tidskriften ingick på så vis i ett brett sökande efter nya sätt nå ut via bland annat tidskrifter, bokserier och publika evenemang.

Enligt Sörlins bedömning hade humaniora och samhällsvetenskap emellertid inte fullt ut tagit del av den forskningsförmedlande vägen så som naturvetenskaperna. Här fanns potential för en mer djupgående integrering i ett medialt sammanhang.⁴⁵ Hans efterträdare som redaktör, Kjell Jonsson, påpekade emellertid några år senare (utiifrån ett synsätt som påminner om Mode 2-perspektivet) att forskare inom de två aktuella forskningsområdena, "med otaliga trådar" och genom folkbildande insatser ända sedan upplysningen, redan var intimt kopplade till olika samhälleliga intressen och miljöer, vilket hade direkt påverkan på deras faktiska kunskapsproduktion.⁴⁶ Det var den typen av kopplingar *Tvärsnitt* skulle främja och synliggöra. Som den fjärde redaktören, Martin Kylhammar, uttryckte det skulle tidskriften operera i skärningspunkten mellan "folkstyre, yttrandefrihet och en levande, demokratisk kunskapskultur".⁴⁷ Eller som Sörlin föreslog: kanske skulle den folkbildningsideologi *Tvärsnitt* representerade kunna

tolkas som "ett sammanbindande kitt" i framväxten av det svenska 1900-talets "kunskapssamhälle".⁴⁸

Samtidigt problematiserades den folkbildande populärvetenskapen som form. *Tvärsnitts* redaktörer var tydliga med att se dess begränsningar.⁴⁹ Med tanke på att tilltalet som sagt var relativt internt, riktat mot en akademisk publik, kan det skäligen hävdas att tidskriftens primära funktion var att verka just som en mångvetenskaplig arena, snarare än ett utpräglat populärvetenskapligt organ (även om det inte finns någon motsättning mellan dessa funktioner). Att nå ut till andra forskare motiverades som ett huvudändamål med hänvisning till erfarenheten av tilltagande vetenskaplig specialisering: "Inte ens kolleger i angränsande discipliner kan hänga med i resonemangen utan att särskilt anstränga sig", som Frängsmyr underströk i det första tidskriftsnumret.⁵⁰ Den mångvetenskapliga ambitionen krävde alltså i sig ett mått av popularisering.

Även om det inte haglade explicita tvärvetenskapliga programförklaringar i ledarspalterna dök sådana teman ofta upp i enskilda artiklar (om alltifrån kärnkraftsfrågor till förhållandet mellan miljövetenskap och teologi). 1981 kommenterade till exempel matematikern och framtidsforskaren Lars Ingelstam framväxten av den temaorganiserade forskningen vid Linköpings filosofiska fakultet som syftade till nya typer av "synteser och helhetsperspektiv" grundade i dagsaktuella behov på ett sätt som "de gamla universitetsdisciplinerna" sällan förmådde.⁵¹ Just helhets-syner förespråkades även av Frängsmyr då de ämnesområden *Tvärsnitt* hade i uppgift att bevaka inte alls sågs som förskonade från den långsiktiga trenden: "Det är väl ingen tvekan om att specialisering nått långt även inom humani-

ora. (...) Det är denna fragmentisering av kunskapen som är det stora problemet för humanistisk vetenskap idag.”⁵²

Återkommande rapporterades om tvärvetenskapliga konferenser och tidskrifter, forskningsprojekt och utbildnings-satsningar samtidigt som flera artiklar i sig givetvis var exempel på tvärvetenskapliga analyser. För att tala med Johan Lundberg bestod ett av tidskriftens kännemärken över tid i ”den tvärvetenskapligt anlagda essän”.⁵³ I Sörlins första nummer som redaktör bidrog han exempelvis själv med en artikel om humanekologi, presenterat som ”en utmaning mot vetenskapssamhällets ortodoxi”.⁵⁴ Flera ambitiösa temanummer (som ju Frängsmyr inledningsvis uttalat sig skeptisk mot) kom sedan att ge uttryck för storskaliga tvär- och mångvetenskapliga ambitioner. Till exempel publicerades ett 120 sidor långt dubbelnummer om bibliotek som tvärvetenskapligt forskningsfält (1988). Detta följdes under kommande år upp med breda grepp om bland annat museer och universitet. Med tiden fick *Tvärsnitt* på så vis en mer tematisk struktur där inte minst tvärvetenskapliga ansatser band samman texterna.

I likhet med populärvetenskap omtalades tvärvetenskap som ett kännetecken för framför allt 70-talet. Det andyder att fenomenet redan då börjat historiseras i viss mån. Under vinjetten ”Aktuella bilder” i fjärde numret 1982 listades ”Tvärvetenskap, interdisciplinär forskning, samverkan över ämnesgränserna” som tidstypiska etiketter, illustrerat med en teckning av (manliga) forskare som sneglar över axeln mot varandra i en sorts loop. Den ironiska hållningen indikerade att tvärvetenskap redan då kunde uppfattas som ett *buzzword*. Och mycket riktigt kom själva begreppet så småningom att problematiseras.⁵⁵ Reflektionerna kring

tvärvetenskap kom också att införlivas i diskussioner av den svenska vetenskapens allmänna tillstånd och forskningspolitikens aktuella inriktning. Detta gick naturligtvis hand i hand med HSFR:s allmänna uppdrag att stimulera sådana diskussioner och vidga sitt kunskapsunderlag. Men där var *Tvärsnitt* inte det enda verktyget till buds.⁵⁶

Tore Frängsmyr uttryckte själv åtskillig optimism under *Tvärsnitts* tidiga år vad gäller politikens ambitioner på det forskningsmässiga planet. Han påminde om att särskilt humanistdebatter bedrivits många gånger tidigare, men att de på 80-talet verkade få tydligare gehör på högre politisk ort.⁵⁷ Läget såg ljusare ut för humanioras del. Deras företrädare hade blivit mer aktiva i sin samhällsliga legitimering.⁵⁸ Men i vilken utsträckning lyckades egentligen Frängsmyr och efterföljande redaktörer använda *Tvärsnitt* som popularisator och mångvetenskaplig arena för att främja humanioras positioner, liksom humanvetenskaperna mer generellt, inte minst i relation till andra vetenskapsområden? Var detta platsen för att bringa harmoni mellan de kunskapskulturer som ansågs ha glidit isär?

H UNSKAPSKULTURER: TVÅ, TRE ELLER EN ENDA?
Tvärsnitt hade inget uttalat mål om att stärka just humaniora, men i samband med de återkommande debatterna kring dessa ämnens legitimitetsproblem kom temat att ta relativt stor plats i tidskriften. ”Humanioras kris” omnämndes flera gånger. 1986 konstaterade exempelvis Sörlin att det hade varit mycket tal om ”humanioras kris på senare år”, och han kastade även ut som en öppen fråga huruvida samhällsvetenskaperna in-

kluderades i detta, om det rörde sig om en bredare form av "kulturvetenskapernas kris".⁵⁹ Frängsmyr hade tidigare strävat efter att upprätthålla viss distans till sådan direkt krisretorik. I en ledare 1980 menade han att det intressanta inte var om humaniora var i kris eller inte. Istället såg han kris som en adekvat beteckning på hela det moderna samhällets tillstånd, vars lösning humanisterna var tvungna att bidra till. Men det skulle de inte göra ensamma.⁶⁰ Med sin bredd bjöd *Tvärnsnitt* in till en humanvetenskaplig kraftsamling.

Tidskriften blev mycket riktigt ett nav för flera konkreta och inte alls ringa ansatser till att uppmärksamma humanioras situation. Det främsta initiativet togs 1985 när *Tvärnsnitt* tillsammans med *Dagens Nyheter* och FRN arrangerade humanistveckor vid flera av rikets universitet och museer. Enligt Frängsmyrs egen rapportering blev föreläsningarna och aktiviteterna välbesökta. Nära 2 000 personer ska ha deltagit vid slutdebatten i Uppsala universitets aula. Vissa diskussionsstråk i *Tvärnsnitt* kom på så vis att fortplantas via den här typen av publika evenemang, och flera av föreläsningarna publicerades i tidskriften.⁶¹ Det stora intresset gav ytterligare stöd åt Frängsmyrs forskningspolitiska tilltro.

Optimismen hade också stärkts genom en intervju 1984 med forskningsminister Ingvar Carlsson som underströk att såväl humaniora som samhällsvetenskap var viktiga för demokratin samt att humanistisk och teknisk forskning behövde komplettera varandra. Här kom statsrådet in på frågan om de två kulturerna: motsatsställningen var måhända överdriven, men han medgav att de ibland med nödvändighet behövde ställas mot varandra budgetmässigt.⁶² Frängsmyr hade själv diskuterat de två kulturerna ett par år tidigare. Han betonade då att Snows idéer egentligen var

långt ifrån nya, men hade kommit att aktualisera frågan om humanioras värde inför just politiker i ny utsträckning.⁶³ Ett decennium senare, när han återvände till tidskriften med en "Gästsynpunkt", slog Frängsmyr fast att Snow-debatten fortsatte att eka och att de två kulturerna blivit ett vedertaget begrepp.⁶⁴

De två kulturerna genljöd mycket riktigt genom i princip hela *Tvärnsnitts* utgivning. Så sent som 2005 argumenterade exempelvis agrarhistorikern Janken Myrdal för att human- och naturvetenskaper stod "inför ett nytt stort samgående" och att skiljelinjen mellan de två kulturerna var på väg att lösas upp.⁶⁵ Det mångvetenskapliga formatet bäddade för sådana reflektioner och meningsutbyten. Men med tanke på att även mer interna splittringar mellan humanistiska och samhällsvetenskapliga grenar också avhandlades kom diskussionerna ofta att operera med tre snarare än två kunskapskulturer. Exempelvis beklagade filosofen och kommunikationsforskaren Gunnar Andrén hur fakultetsindelingen 1964 drivit humaniora och samhällsvetenskap ifrån varandra, och att det därför var angeläget att upprätta en "återkoppling".⁶⁶ Flera såg också tecken på ett närmande mellan kunskapskulturerna. Sörlin identifierade till exempel en sådan rörelse i ett tidskriftsnummer 1986 där flera essäer diskuterade gränsdragningsproblematiken och möjligheterna till en ny alliansbildning mellan humaniora och naturvetenskap.⁶⁷

Det var ingen slump att förhållandet mellan kunskapskulturer debatterades friskt under Martin Kylhammars redaktörstid på 90-talet. Vid Linköpings universitet kom han att leda ett forskningsprojekt på temat (där inte minst Emma Eldelin disputerade på en avhandling om de två kul-

turernas historia som trop i Sverige).⁶⁸ Kylhammar menade att den problematik Snow identifierat i Storbritannien inte riktigt förelegat i efterkrigstidens Sverige där den humanistiska kulturen varit svag och inte särskilt aristokratisk. På 90-talet däremot fann han problemet med ett ömsesidigt ointresse bland natur- och kulturvetare desto mer aktuellt. Det märktes till exempel i att naturvetare sällan skrev vare sig i tidskrifter som *Tvärnsnitt* eller på tidningarnas kultursidor.⁶⁹ Hans egen uppfattning i frågan var glasklar: de två kulturerna borde samarbeta som en sammansvetsad akademisk kultur, inte minst som ett bålverk mot politiska försök att styra vetenskapen liksom mot massmedial populism.⁷⁰ Vid ungefär samma tid menade också Kjell Jonsson, i besläktade ordalag, att det var hög tid för "humanister och naturvetare – 'de två kulturerna'" att förena sig och gemensamt kräva "ökade resurser till sin 'onyttiga' forskning och utbildning".⁷¹ *Tvärnsnitt* blev på så vis en naturlig plattform för att i alla fall försöka att etablera starkare koalitioner och en enad front mellan kunskapskulturerna.

HULTURVETENSKAPER I KULTURSAMHÄLLET (I EN KULTURTIDSKRIFT?)

I sin sista "Synpunkt" 2002 (då kallad "Slutpunkt") påpekade Kylhammar vidare att han som redaktör "mer än de flesta levt i den spännande skarven mellan två kulturer". Men den här gången åsyftades två andra: "den vetenskapliga och den publicistiska". Han avslutade texten med att tacka "de mer än hundra kulturvetare [han] bett skriva i *Tvärnsnitt*".⁷² Uttrycket "kulturvetare" var inte slumpmässigt valt, utan sammanfattar en central del av de

positioner som utvecklades i *Tvärnsnitts* spalter. Populariseringen av "kulturvetenskap" kan ses som en diskursiv manöver i integrerande syfte med potential att bidra till de efterfrågade alliansbildningarna.⁷³

Den kulturvetenskapliga trenden markerades tydligt genom en rapport från HSFR 1986 med titeln *Kulturvetenskaperna i framtiden* som, under historikern Birgitta Odéns ledning, svarade på ett regeringsuppdrag om förslag på bland annat förbättrad "forskning avseende kulturyttringar och kulturfrågor".⁷⁴ Själva konstruktionen av HSFR hade i sig skapat incitament för att diskutera humaniora och samhällsvetenskaper som del av en bredare konstellation (ofta tillsammans med juridik och teologi, och ibland också konst). Omväxlande användes de samlande beteckningarna humanvetenskaper respektive kulturvetenskaper. I en analys av de svenska "kulturvetenskapernas" marginalisering ur ett jämförande internationellt perspektiv konstaterade pedagogikprofessorn Urban Dahllöf 1980 i *Tvärnsnitt* att de ingående delarna, humaniora och samhällsvetenskaper, framstod som relativt jämstarka. Han hoppades därför att den nya rådskonstruktionen inte skulle föranleda en intensifierad kamp om inbördes resursfördelning, utan istället sporra dem att arbeta "utåt" med gemensamma krafter.⁷⁵

Begreppet kulturvetenskap tillämpades återkommande just i samband med tidskriftens bevakning av aktuell forskningspolitik. När Sörlin 1987 kommenterade den senaste forskningspropositionen uppmärksammade han exempelvis att kulturvetenskaper ingick som ett av fem prioriterade områden, även om han noterade att de resursmässigt ändå förblev "en forskningspolitisk bagatell i marginalen".⁷⁶ Men det var långt ifrån enbart på denna mer strategiska

nivå som begreppet fyllde en funktion; dess förekomst vittnade också om en mer allmän kulturell vändning i västerländska samhällen vid denna tid.

Särskilt 90-talet framtonar som kulturbegreppets årtionde. ”KULTUREN som detta begrepp används av antropologer och etnologer intresserar allt fler historiker”, konstaterades exempelvis i ”Margen” 1994.⁷⁷ En möjlig förklaring till genomslaget gavs av Jonsson som menade att människan upplevde ett ökat behov av att orientera sig ”i en global och s.k. mångkulturell värld” där kalla krigets polariserade världsbild börjat ge vika.⁷⁸ ”Kultursamhället” blev en beteckning på samtiden (i konkurrens med bland annat ”kunskapsamhället” och ”informationssamhället”).⁷⁹ Stora förhoppningar skrevs på så vis in i begreppet kultur. Det efterfrågades brett och gjordes på olika sätt analytiskt drivande, inte minst inom de teoretiskt nischade vetenskaper som (under inflytande av den så kallade språkliga vändningens allmänna fokus på kulturella representationer) benämndes exempelvis *cultural studies* eller *new cultural history*, men i Sverige också inom det breda område som alltså mutades in som kulturvetenskaper.⁸⁰ I förlängningen kom så ett större intresse att väckas för perspektiven dessa erbjöd, något som utbildningsmässigt också avspeglades i kulturvetarlinjernas popularitet från 70-talet och framåt.⁸¹

Som integrerande begrepp fyllde kulturvetenskap en strategisk funktion för att kanalisera resurser inom de kunskapsområden *Tvårsnitt* bevakade. Det ersatte ofta ”humanvetenskaper”. Som ”disciplinerad mångvetenskap”, för att tala med Anders Ekström, gav begreppet incitament för forskare att röra sig över ämnesgränser i en reaktion mot forskningstraditioner inom enskilda discipliner.⁸² Under Kyl-

hammars redaktörskap (han kallade gärna sig själv ”kulturvetare”) blev begreppet närmast standardterminologi i tidsskriften, inte minst i tvärvetenskapligt orienterade texter.⁸³

År 2000 inleddes en återkommande följetong på temat ”Kulturvetenskaperna och framtiden”. Exempelvis argumenterade datavetaren Lars-Erik Janlert tillsammans med Kjell Jonsson för att inrätta ett ”kulturlaboratorium”. Kulturvetenskaperna hade enligt deras mening varit alldeles för passiva i förhållande till sina studieobjekt, men med informationsteknologin möjliggjordes nya former av kreativitet och interaktivitet tack vare utökad digital tillgänglighet och överblick. Detta sågs som en ypperlig möjlighet att ”föra samman skilda discipliner i ett gemensamt multieller mångdisciplinärt utvecklingsarbete”, även bortom kulturvetenskapernas domäner. Det kunde också ge humanister utrymme att bli mer innovativa genom att aktivt bidra till att konstruera – och inte bara bruka – informationstekniken.⁸⁴

En av skribenterna som under åren bidrog till diskussionen om kulturvetenskaper var historikern Thorsten Nybom. I flera inlägg, där begreppet härleddes till den tyska akademiska traditionen (framför allt nykantianerna Heinrich Rickert och Ernst Cassirer), försökte han lansera kulturvetenskap som ett samlande, men i grunden pluralistiskt begrepp. Sammanförandet hade emellertid ett pris. Nybom menade att de föregående jämförelserna av två kulturer påverkat kulturvetenskaperna negativt.⁸⁵ I ett polariserat utgångsläge riskerade den här typen av (nygamla) beteckning att befästa avståndet till naturvetenskap jämfört med mer differentierande kategoriseringar. Det sågs alltså inte som givet huruvida humaniora och samhällsvetenskap

(liksom deras ingående delar) bäst skulle främjas – med en enad front eller inte. Sammanbuntning av kunskapskulturer behövde göras med eftertanke.

Frågan om kunskapskulturernas förhållanden på tvären ställdes på sin spets när diskussionerna om de två kulturerna kopplades samman med de så kallade ”kultur-” och ”vetenskapskrigen” vid amerikanska universitet. Dessa kulminerade med Sokalaffären 1996.⁸⁶ Fysikern och vetenskapsfilosofen Evelyn Fox Keller riktade särskild uppmärksamhet mot dessa konflikter i en översatt text i *Tvärnsnitt*. Framväxten av en ny typ av tvärvetenskapligt baserade studier av vetenskap hade fått som konsekvens att humanister och samhällsvetare framstod som hotfulla gentemot naturvetarna genom att mer kritiskt belysa fundamenten för sistnämndas verksamhet och självförståelse. Egentligen, menade Fox Keller, hade tvärvetenskap varit en ”nagel i ögat på det moderna universitetet under hela dess historia”. Denna kritiska funktion såg hon som en nödvändighet för att på längre sikt upprätthålla vetenskaplig vitalitet.⁸⁷ Men hur skulle polariseringen hanteras? Diskussionerna om kunskapskulturer och kulturvetenskaper fördes mot denna internationella fond, och frågan om hur en sammanmältning skulle åstadkommas i praktiken var utan tvivel invecklad.

Kring millennieskiftet började kritik också riktas mot att *Tvärnsnitt* för egen del blivit alltför ensidig, så att bevakningen av hela kultur- eller humanvetenskapernas fält blivit lidande. Med Kylhammar och framför allt Johan Lundberg i början av 2000-talet hade den mer fått karaktären av essäistisk kulturtidskrift, även om det till största del ännu var forskare som förde pennan.⁸⁸ Tematiska ingångar (inte

minst rörande modernitet och modernism) dominerade allt mer. Bredden bland såväl artiklar som skribenter minskade och redaktörerna tycktes agera mindre forskningsstrategiskt. Detta märktes bland annat i den avslutande ”Margen” som Kylhammar började skriva som en sammanhängande essä istället för att som tidigare låta den utgöra en palett med många korta notiser. Tidskriften kom på så vis att delvis överge sin breda, mångvetenskapligt orienterande funktion.⁸⁹ På detta följde en tvär reaktion.

STRATEGISK OMLÄGGNING

I början av det nya millenniet ställdes *Tvärnsnitt* inför utmaningar som måste förstås i relation till de mer allmänna förändringar som den svenska tidskriftsfloran genomgick vid denna tid.⁹⁰ Men redan 1993 hade Kjell Jonsson påtalat ett problem som vetenskapliga tidskrifter ställts inför alltsedan 70-talets oljekris: en negativ spiral med färre prenumeranter och högre priser. Efter ett par decennier blev det också tydligt att det digitala formatet började ersätta pappret, även om humanister och samhällsvetare till stor del fortfarande förlitade sig på fysisk infrastruktur som arkiv och bibliotek. Men den elektroniska utvecklingen var en realitet. ”Dödar hastigheten kvaliteten?” undrade exempelvis Jonsson.⁹¹

Det skulle dröja ett tag innan *Tvärnsnitt* lades ned som pappersprodukt, men redan när Vetenskapsrådet valde att göra om den till en mer kortfattad forskningsstrategisk och nyhetsorienterad tidskrift 2004 väcktes kritiska röster. Åsa Linderborg beklagade i *Aftonbladet* att omläggningen gick i linje med en tidstypisk trend, på ”bekost-

nad av analys och resonemang”.⁹² I *Expressen* kritiserade även Anders Ehnmark Vetenskapsrådets bristande förståelse för essäns betydelse som format för humanistisk forskning. Detta hade stått för tidskriftens *raison d'être*: ”Ingen jävel skulle köpa *Tvärsnitt* för lätt underhållning”.⁹³ Mot detta replikerade emellertid Vetenskapsrådets Bengt Hansson att syftet inte alls var att lätta upp tidskriften, utan att förändringen mer handlade om en återgång till ”den ursprungliga ambitionen: att visa upp ett tvärsnitt av all forskning inom hum-sam-området (...) Nu upplever läsarna tidskriften som nästan enbart humanistisk”.⁹⁴ Över ett antal decennier hade tidskriften alltså utvecklats till en mer friställd plattform för kulturessäistik för att sedan hastigt återföras till den akademiska sfären som utpräglat forskningsstrategiskt organ med en mycket starkare representativitetstanke.⁹⁵

De nya redaktörerna skrev endast korta förord som så småningom fasades ut (2007). Dessa följdes vanligen av en ledande text av den ansvariga utgivaren, tillika huvudsekreteraren för humaniora och samhällsvetenskap vid Vetenskapsrådet (filosofen Bengt Hansson, och därefter historikern Arne Jarrick).⁹⁶ Tidskriften fick en klart mer vetenskapsjournalistisk prägel med fler reportage och intervjuer, även om mängder av aktiva forskare fortsatt bidrog med egenhändigt författade texter om aktuella vetenskapliga ämnen. Den första nya redaktören, journalisten och medieforskaren Liselotte Englund, angav den nya målsättningen som ”att öka både mångfalden ämnen och antalet representerade lärosäten” – en ambition som även efterföljande redaktörer höll fast vid.⁹⁷ Att det första nya numret avslutades med en krönika av utbildnings- och forskningsminister

Thomas Östros förstärker också intrycket av att *Tvärsnitt* slog in på en mer strategisk bana, även om Vetenskapsrådet som ansvarig utgivare inte detaljstyrde innehållet.⁹⁸

Med omläggningen markerades också en mer uttalad agenda i tidskriften om att göra den till en arena där tvär- och mångvetenskapliga möjligheter kunde manifesteras. Som Ulf Sandström uppgav i en artikel 2005 hade själva termen tvärvetenskap haft en tydlig närvaro i de forskningspolitiska propositionerna 1996 och 2001, medan den senaste propositionen (2005) hellre talade om mångvetenskap. Han inkluderade också data som pekade på att tvärvetenskap vid det här laget blivit en viktig del av svenska forskares självuppfattning. Och nästan hälften av ansökningarna till Vetenskapsrådet hade någon form av tvärvetenskaplig karaktär, påpekade han, även om humanister och samhällsvetare generellt ansågs mer ”monovetenskapliga” än andra. För dem innebar interdisciplinär forskning i dess olika former en särskild utmaning. Sandström uppmanade därför ”humanvetenskaperna [...] att lära av andra vetenskapsområden” och ”fundera på om mjuka och hårda delar av humanvetenskaperna än en gång skulle försöka sig på att hitta problemställningar där olika ansatser genom att integreras ger hög avkastning på insatta resurser”.⁹⁹

I detta skede började det populära talet om kulturvetenskaper att avta, medan ”humanvetenskaper” eller ”hum-sam-forskning” och liknande varianter blev mer frekventa. Pendeln tycks ha slagit över till en mer differentierad terminologi där humaniora och samhällsvetenskap omnämndes parallellt. Hansson förklarade till exempel att nya *Tvärsnitt* vägledades av två syften, att: 1. ”Skapa en ämnesövergripande arena för humanistiska och samhällsvetenskapliga fors-

kare” och 2. ”Skapa en förståelse och respekt för alla former av humaniora och samhällsvetenskap hos en bred krets av vetenskapligt intresserade”.¹⁰⁰ På det viset kom tidskriften striktare att följa vad man skulle kunna kalla en skyltfönsterlogik, grundad i idén om ett aktivt legitimeringsbehov för de aktuella ämnesområdena.¹⁰¹

Den nya *Tvärnsnitt* blev emellertid en kortlivad historia. Redan 2011, efter sju år, publicerades nyheten om webbtidningen *Curie*. Vetenskapsrådets befintliga tidningar, *Tvärnsnitt*, *Tentakel*, *Forskning & Medicin* och *Forska*, skulle ersättas av en mer övergripande digital plattform med ambition att bevaka det vetenskapliga fältet i sin helhet samt främja dialog och interaktivitet med i princip dagliga uppdateringar.¹⁰² Efter totalt 32 år gick så en era i graven. Men var verkligen 2010-talets utmaningar, som Vetenskapsrådet arbetade mot, så annorlunda mot de HSFR en gång ställts inför? Om *Tvärnsnitt* verkligen fyllde en lucka på 70-talet, riskerade den inte att ha öppnats på nytt?

A VSLUTNING: ETT INFRASTRUKTURELLT VAKUUM?
Efter att HSFR upphörde har det saknats en tydlig, samlad röst för humanvetenskaperna i forskningspolitiken och den bredare offentligheten. Effekten blev ännu starkare när även *Tvärnsnitt* lades ned ett decennium senare. Den sammantagna analysen ovan har visat att tidskriften med tiden hade utvecklats till en arena för informationsutbyte men också förhandlingar av relationerna mellan humanvetenskapliga ämnen och deras gränser mot andra områden. Situerad i spänningsfältet mellan flera potentiella kunskapskulturer stimulerade själva konver-

sationerna i tidskriften anläggandet av tvär- och mångvetenskapliga förhållningssätt, men också reflektioner kring på vilka sätt dylika positioneringar var nödvändiga för att skapa kontaktytor mot övriga samhället. I grund och botten handlade många av frågorna om hur det breda humanvetenskapliga forskningsfältet skulle legitimeras i ett samhälle som upplevdes vara stätt i hastig förändring och präglad av stora utmaningar, där tvärvetenskap sågs som en potentiell lösning på de återkommande legitimitetsproblemen. Frågan man kan ställa sig är om humanvetenskaperna gjorts fattigare på senare år i avsaknad av en motsvarande samlad infrastruktur för återkommande självreflektion.

Vad som blev uppenbart genom diskussionerna i *Tvärnsnitt* och på andra håll var att universitetens sedvanliga disciplindelning inte automatiskt svarade mot något givet, statiskt kunskapsbehov. Akademien och samhället förändras ständigt, men inte alltid i takt med varandra. För att skapa en så god synkronisering som möjligt krävs en effektiv infrastruktur som möjliggör sunda relationer mellan vetenskaper och deras legitimitetsgrundande allmänheter. Forskningen behöver nå ut brett – i all sin bredd. Och det är också centralt att forskare själva ges möjlighet att ta del av denna bredd. En mer ödmjuk förståelse för sin egen kunskapskulturs roll i ett större vetenskapligt ekosystem kan knappast skada. Så frågan är: vad har vi idag för behov av tvär- och mångvetenskaplig infrastruktur? Och hur kan forskare stödjas i att bättre överblicka de vida kunskapsfälten bortom hemdisciplinen? Vilka arenor främjar idag dessa funktioner?

Flera uppmärksammade initiativ har på senare år tagits för att få forskare att bättre nå ut med sin kunskap. Men

oaktat vilka kommunikativa resurser forskarna faktiskt besitter krävs verkningsfulla publikationsplattformar för att deras skrivande över huvud taget ska bli meningsfullt, särskilt om det också ska ske i ett verkligt integrativt, pluralistiskt och gränsöverskridande sammanhang. Och här krävs en tillräckligt stark nationell infrastruktur för forskningskommunikation på svenska då specialiserad, engelskspråkig publicering som bekant premieras i så många sammanhang.

Curie är utan tvekan en välbehövlig digital resurs med forskningsnyheter och utrymme för debatt, krönikor, bloggar och poddar. Nättidningen har breddat samtalet om den akademiska tillvaron i Sverige. Samtidigt är det uppenbart att den inte motsvarar den roll som *Tvärnsnitt* en gång spelade.¹⁰³ Det finns såklart andra akademiskt förankrade översiktsorgan och essäistiska plattformar som kan erbjuda orientering kring dagsaktuell humanvetenskaplig forskning och debatt, men vanligen sker detta utifrån mer specifika ingångar eller med ett väldigt brett anslag. *Universitetsläraren* är exempelvis en viktig tidskrift för överblick, men har en särskild prägel som fackföreningsorgan och bevakar hela universitets verksamhetsområde. Kommunikationsplattformar som når ut verkligt brett till en större allmänhet med potential att initiera debatt och upplysa eller föra dialog om aktuella forskningsfrågor för humanvetenskapernas del finns verkligen inte i överflöd. Läget såg ännu mörkare ut efter beskedet om recensionstidskriften *Respons* nedläggning 2022, även om detta snart åtgärdades genom en återlansering.¹⁰⁴ Tyvärr verkar den sortens tidskrifter ha svårt att hävda sig i dagens klimat där universiteten själva hellre investerar i egna kommunikationskanaler.¹⁰⁵

Utan att hemfalla åt nostalgi vågar jag påstå att det svenska intellektuella samtalet drabbats av ett visst vakuum i detta hänseende. Som det nyligen uppmärksammats i en högskolepolitisk rapport står sig Sverige inte särskilt starkt i jämförelse med andra jämförbara europeiska länder vad gäller kommunikations- och dialogplattformar för högskolerelaterade frågor och självreflektion.¹⁰⁶ 2020-talets forskningsinformation framstår med andra ord som fragmenterad. Det är långt ifrån givet var man ska vända sig för kvalificerade uppdateringar kring de humanvetenskapliga forskningsfronterna mer generellt. X (Twitter)? Poddar? Youtube? Eller enskilda universitets och högskolors nyhetsflöden?¹⁰⁷

Det krävs ett omsorgsfullt arbete för att säkerställa en livskraftig vetenskaplig infrastruktur i vår tids nya medielandskap. Och det har på senare år gjorts tydliga försök att i Sverige få till stånd nya initiativ för att stärka en humanistisk infrastruktur, men förutsättningarna kan skilja sig åt en hel del på det lokala planet. Här vore det önskvärt att (åter)skapa en mer samlande arena som ett led i en allmän förstärkning och uppdatering av den humanvetenskapliga infrastrukturen anpassad till 2020-talets samhälle, som också kan främja tvär- och mångvetenskapliga möten. Vore inte detta ett infrastrukturprojekt värt namnet för alla de forskningscentra med sådan inriktning vid Sveriges lärosäten (inklusive Circus vid Uppsala universitet) att driva i dialog med forskningsråd och stiftelser?

I rapporten *Kunskapens nya rörelser* 2016 underströks just behovet av en samordnande insats för att utveckla stödformer för humanvetenskaplig samverkan och en hållbar nationell infrastruktur för kunskap. Och ett par initiativ i den riktningen har faktiskt tagits på senare år.¹⁰⁸

Fler aktörer verkar nu uttrycka en medvetenhet om att kunskapens infrastruktur kräver ett brett och långsiktigt institutionellt ansvar.¹⁰⁹ Det gäller att vidmakthålla den tvärvetenskapliga dialogen över tid genom en stabil och elastisk infrastruktur. Allt för ofta verkar tvärvetenskapliga initiativ landa i att man uppfinner hjulet på nytt. Kunskap om tvärvetenskapens historia spelar då en viktig roll för att möjliggöra bättre och mer effektiva diskussioner i samband med kommande satsningar.

Även om det är svårt att belägga exakt vilka synergieffekter en tidskrift som *Tvärsnitt* förde med sig så bidrog den, via stimuleringar av kopplingar på tvären mellan olika forskningsområden på en nationell arena, bortom enskilda lärosäten och fakulteter, i alla fall till att skapa en potential för starkare, integrativt nytänkande genom att tillhandahålla en plattform för ett varaktigt och gränsöverskridande samtal. Värdet av att motverka glapp mellan kunskapskulturer ska inte underskattas – hur uttjat C. P. Snows uttryck än må vara.

Att som vissa debattörer i *Tvärsnitt* förespråka ”återkopplingar” mellan separerade kunskapskulturer vore emellertid att ge uttryck för en märkligt statisk syn på vetenskapens utveckling över tid. Som om det fanns någon given kärna att återuppfinna eller samlas kring ”igen” efter en lång period av specialisering. Såväl vetenskapens institutionella indelning som drivande forskningsfrågor har en i grunden transformativ karaktär. Det långdsnitt jag här presenterat, som löper genom otaliga diskussioner om humanvetenskapernas status och relationer, påminner om betydelsen av att inte förlora blicken för kunskapens institutionella sammanhang liksom flyktigheten i dess or-

ganisation, vare sig det handlar om discipliner eller kunskapskulturer. Kanske har humanvetenskapliga forskare särskilt goda förutsättningar att frambringa insikter om denna historia av föränderlig epistemisk infrastruktur? Sådan kunskap måste vi i så fall förmedla till det vidare forskningssamfundet och relevanta allmänheter. Det krävs ett aktivt underhåll, inklusive lobby- och upplysningsarbete, för att säkerställa att vetenskapen har rätt förutsättningar – förutsättningar som förmår vetenskapen att integrera snarare än att enbart verka centrifugalt. Vi måste värna befintliga samt etablera nya arenor som på allvar ger olika kunskapskulturer möjligheten att ömsesidigt förstå och omskapa varandra. Helst på tvären.

Tore Frängsmyr (Fotografi i familjens ägo.)

FOTNOTER

1. Se t.ex. Peter Weingart, "Interdisciplinarity and the New Governance of Universities" i *University Experiments in Interdisciplinarity: Obstacles and Opportunities*, red. Peter Weingart & Britta Padberg (Bielefeld: transcript, 2014), 151.

2. För ett exempel på användningen av begreppet kunskapskultur, se Staffan Bergwik, "Kunskapskulturer: Överföringar mellan kulturforskning och vetenskapsstudier," *Kulturella perspektiv* 22, nr. 1 (2013), 24-26.

3. Immanuel Kant, "Der Streit der Fakultäten in drei Abschnitten" [1798] i *Immanuel Kants Werke*, red. Ernst Cassirer, vol. 7 (Berlin: Bruno Cassirer, 1922), 311-431. Se även Paul Reitter & Chad Wellmon, *Permanent Crisis: The Humanities in a Disenchanted Age* (Chicago: University of Chicago Press, 2021), 60.

4. Jfr Immanuel Wallerstein et al., *Open the Social Sciences: Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of the Social Sciences*, Mestizo Spaces (Stanford: Stanford University Press, 1996), 6-7.

5. Jfr Jerome Kagan, *The Three Cultures: Natural Sciences, Social Sciences, and the Humanities in the 21st Century* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009) och Wolf Lepenies, *Die drei Kulturen: Soziologie zwischen Literatur und Wissenschaft* (München: Hanser, 1985).

6. Se t.ex. Linus Salö et al, *Humaniorastrategier i Sverige*, Rapport nr. 7, Humtank (2022), 15-18, men fr.a. Anders Ekström & Sverker Sörlin, *Alltings mått: Humanistisk kunskap i framtidens samhälle* (Stockholm: Norstets, 2012), Anders Ekström & Sverker Sörlin, *Integrativa kunskapsmiljöer: Rapport från två seminarier, våren 2016* (Stockholm: Vetenskapsrådet, 2016), Anders Ekström, "Forging the Integrative Humanities: Policies and Prospects" i *The Humanities and the Modern Politics of Knowledge: The Impact and Organization of the Humanities in Sweden, 1850-2020*, red. Anders Ekström & Hampus Östh Gustafsson, *Studies in the History of Knowledge* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2022), 275-289 och Anders Ekström & Sverker Sörlin, "The Integrative Humanities - and the Third Research Policy Regime" i *Smart Policies*

for *Societies in Transition*, red. Mats Benner, Sylvia Schwaag Serger & Göran Marklund (Cheltenham: Elgar Publishing, 2022), 189–212.

7. Michael Gibbons m.fl., *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies* (London: SAGE Publications, 1997 [1994]); Helga Nowotny, Peter Scott & Michael Gibbons, *Re-Thinking Science: Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty* (Cambridge: Polity, 2007 [2001]). Förstnämnda bok tillkom rentav genom ett initiativ taget av den Svenska Forskningsrådsnämnden.

8. Andrew Barry & Georgina Born, "Interdisciplinarity: Reconfigurations of the Social and Natural Sciences" i *Interdisciplinarity: Reconfigurations of the Social and Natural Sciences*, red. Andrew Barry & Georgina Born (London: Routledge, 2013), 4; Simon Schaffer, "How Disciplines Look" i Barry & Born, *Interdisciplinarity*, 58–60.

9. Jfr Harvey J. Graff, *Undisciplining Knowledge: Interdisciplinarity in the Twentieth Century* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2015), 2–3, 11, 14.

10. Peter Weingart, "Interdisciplinarity: The Paradoxical Discourse" i *Practising Interdisciplinarity*, red. Peter Weingart & Nico Stehr (Toronto: University of Toronto Press, 2000), 26.

11. Jfr Ulf Sandström et al, *Tvärvetenskap – en analys*, Vetenskapsrådets rapportserie 10:2005 (Stockholm: Vetenskapsrådet, 2005), 8–9, 90–95 och Julie Thompson Klein, *Beyond Interdisciplinarity: Boundary Work, Communication, and Collaboration* (Oxford: Oxford University Press, 2021), 5. Det har också understrukits att tvärvetenskapliga projekt i sig kan vara av mycket varierande karaktär. Se t.ex. rapporten *Tvärvetenskap – hur, av vem och varför* (Stockholm: Forskningsrådets expertgrupp för tvärvetenskap, 1999), 4.

12. Med tvärvetenskap syftar jag på mer integrerade samarbeten jämfört med mångvetenskap, som i det här fallet snarare betecknar själva förutsättningen för tvärvetenskapliga samarbeten genom att sammanföra olika discipliner. Min begrepps användning skiljer sig därmed från Sandström et al som skiljer på inter- respektive mångdisciplinär forskning och etablerar tvärvetenskap som paraplybegrepp.

Bruket och definitionerna av dessa begrepp varierar tydligt mellan olika sammanhang. Se Sandström et al, *Tvärvetenskap*, 14–18, men även Barry & Born, "Interdisciplinarity," 8.

13. Analytiskt använder jag humanvetenskap som en samlande beteckning för humaniora och samhällsvetenskap, men som vi ska se användes olika empiriska begrepp under de aktuella decennierna för att beteckna dessa kunskapsområden. Att följa dessa begreppsmässiga variationer utgör i sig en del av min metod. För en bakgrund till begreppet humanvetenskap, se Linus Salö, Sverker Sörlin & Mats Benner, "Humanvetenskapernas kunskapspolitik: En inledning" i *Humanvetenskapernas verkningar: Kunskap, samverkan, genomslag*, red. Linus Salö (Stockholm: Dialogos, 2021), 16–18. Det finns också ett särskilt värde i att uppmärksamma just humanvetenskapernas längre tvärvetenskapliga historia då denna ofta överskuggats av ett fokus på naturvetenskapliga exempel. Jfr Graff, *Undisciplining Knowledge*, 14.

14. Till grund för mitt perspektiv ligger sociologen Thomas F. Gieryns begrepp "gränsdragnings-

arbete" [*boundary work*] som tar fasta på hur företrädare för olika vetenskapsområden ständigt söker att etablera tydliga gränser för att befästa epistemisk auktoritet. Se Thomas F. Gieryn, *Cultural Boundaries of Science. Credibility on the Line* (Chicago: University of Chicago Press, 1999).

15. Se Andrew Abbott, "Things of Boundaries," *Social Research* 62, nr. 4 (1995), 857–882, men även Andrew Abbott, *Chaos of Disciplines* (Chicago: The University of Chicago Press, 2001), 136–139.

16. Se t.ex. Johan Heilbron, "A Regime of Disciplines: Toward a Historical Sociology of Disciplinary Knowledge" i *The Dialogical Turn: New Roles for Sociology in the Postdisciplinary Age*, red. Charles Camic & Hans Joas (Lanham: Rowman & Littlefield, 2004), 24, G. E. R. Lloyd, *Disciplines in the Making: Cross-Cultural Perspectives on Elites, Learning and Innovation* (Oxford: Oxford University Press, 2009) och Peter Osborne, "Problematizing Disciplinarity, Transdisciplinary Problematics," *Theory, Culture & Society* 32, nr. 5–6 (2015), 4, men även Schaffer, "How Disciplines Look".

17. Jfr Barry & Born, "Interdisciplinarity".

18. För en introduktion till begreppet kunskapsarena, se Johan Östling, "Circulation, Arenas, and the Quest for Public Knowledge: Historiographical Currents and Analytical Frameworks," *History and Theory* 59, nr. 4 (2020), 111-124.

19. Anders Ekström, "A Failed Response? The Humanities in Transition," *Akademisk kvarter* 13 (2016), 5-15; Hampus Östh Gustafsson, *Folkhemmets styvbarn: Humanioras legitimitet i svensk kunskapspolitik 1935-1980* (Göteborg: Daidalos, 2020), 226. Se även Mikael Börjesson, "Student-explosionen under 1960-talet: Numerär utveckling och orsaker," *Praktiske Grunde* 4 (2011), 21 och Tobias Dalberg, Mikael Börjesson & Donald Broady, "A Reversed Order: Expansion and Differentiation of Social Sciences and Humanities in Sweden 1945-2015" i *Shaping Human Science Disciplines. Institutional Developments in Europe and Beyond*, red. Christian Fleck, Matthias Duller & Victor Karády (Cham: Palgrave Macmillan, 2019), 280-281.

20. Östh Gustafsson, *Folkhemmets styvbarn*, 314. Se vidare

Mats Benner, *Kontrovers och konsensus: Vetenskap och politik i svenskt 1990-tal*, SISTER Rapport 1 (Nora: Nya Doxa, 2000), Rune Premfors, *Svensk forskningspolitik* (Lund: Studentlitteratur, 1986) och Peter Stevrin, *Den samhällsstyrda forskningen: En samhällsorganisatorisk studie av den sektoriella forskningspolitikens framväxt och tillämpning i Sverige* (Stockholm: Liber, 1978).

21. Se Hampus Östh Gustafsson, "Planlös forskning? Svensk humaniora som undantag mot 1960-talets internationaliserings- och planeringskrav," *Lychnos* (2018), 254-275.

22. Se t.ex. Jenny Andersson & David Larsson Heidenblad, "Thinking the Human System: The Application of Humanities and Social Science Reasoning to Societal Problems" i Ekström & Östh Gustafsson, *The Humanities and the Modern Politics of Knowledge*, 207-230.

23. *Bygg ut humanistisk och teologisk forskning! UHÄ:s förslag till utbyggnads- och förnyelseprogram för humanistisk och teologisk forskning*, UHÄ-rapport 1980:2 (Universitets- och högskoleämbetet, 1980), 12-13.

24. För en översikt av den generella utvecklingen av icke-disciplinära forskningsmiljöer, se Ekström & Sörilin, "The Integrative Humanities," 203-207.

25. Etableringen av genusvetenskap är ett exempel på detta. "Skit i disciplinerna" ska till exempel ha använts som slagord vid en pionjärartad genus-teoretisk kurs på Arbetslivscentrum under tidigt 80-tal. Se Kirsti Niskanen & Christina Florin, "Livshistorier, feminism och vetenskap" i *Föregångarna: Kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap*, red. Kirsti Niskanen & Christina Florin (Stockholm: SNS Förlag, 2010), 19-20.

26. SOU 1975:26, *Forskningsråd: Betänkande av Forskningsrådsutredningen*, fr.a. 245-248. Se även SOU 1977:52, *Forskningspolitik: Betänkande av Forskningsrådsutredningen*, 139-144.

27. *Regeringens proposition 1976/77:59 om utbildning och forskning inom högskolan m.m.* Se även Fredrik Bragesjö, *Bilda eller samverka? En studie av bakgrunden till universitetens tredje uppgift*, Vetenskapsteori serie 1, 206 (Göteborg: Institutionen för filosofi, lingvistik

och vetenskapsteori, Göteborgs universitet, 2009).

28. *Bygg ut humanistisk och teologisk forskning!*, 23.

29. Efter att 1981 ha förordnats som professor i Teknik och social förändring vid Linköpings universitet med dess utpräglat tvärvetenskapliga miljö skulle Frängsmyr snart återvända till Uppsala för en rådsprofessur (genom HSFR) i vetenskapshistoria 1982.

30. Helena Bornholm & Ragnhild Romanus, "Tvärsnitt lever vidare på webben," *Tvärsnitt*, nr. 3-4 (2011), 42.

31. Lucas Pettersson, "30 år med Tvärsnitt," *Tvärsnitt*, nr. 2 (2009), 15-18.

32. Dessa samtal har främst fungerat som ett stöd för mina egna tolkningar av undersökningens primärmaterial. Det är talande att redaktörerna efter Frängsmyr hämtades från Umeå i kretsen kring Forum för tvärvetenskap respektive Linköpings temamiljö. Flera hade sin bakgrund inom ämnet idéhistoria som brukar tillskrivas en tvärvetenskapligt flexibel grundhållning, inte minst som

tillhåll för allehanda "akademiska flyktingar".

33. Tore Frängsmyr, "Teorifanatismen," *Tvärsnitt*, nr. 2 (2004), 71. Se även Thomas Karlsohn, "Vetenskap och historia: Ett samtal med Tore Frängsmyr," *Arche* 52–53 (2015), 240–280. Till sin hjälp hade Frängsmyr en redaktionskommitté bestående av Pär-Erik Back (Umeå) samt psykologen David Magnusson (Stockholm) och språkvetaren Gun Widmark (Uppsala). Medan de tidiga redaktörerna genomgående var humanister hade de skiftande redaktionskommittéerna en bredare humanvetenskaplig sammansättning.

34. "Antecknat," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1980), 48. Här kan tilläggas att Frängsmyr i unga år också hade odlat poetiska ambitioner och bland annat publicerat dikter i en antologi år 1959 med titeln *Tvärsnitt: Norrlandslyriker*.

35. Pettersson, "30 år med *Tvärsnitt*," 15–18. Se även Helena Bornholm, "Vetenskapsman i humanioras tjänst," *Tvärsnitt* 2 (2009), 3, Kjell Jonsson, "Tvärsnitt – tradition och förnyelse inom populärvetenskapen," *Tvärsnitt*, Register 1979–1993 (1993), 1 och Lucas Pettersson,

"Hur väl har *Tvärsnitt* speglat forskningen?" *Tvärsnitt*, nr. 2 (2009), 19, 22. Redaktörerna har vittnat om att de upplevde sig stå väldigt fria i relation till HSFR.

36. Som ett exempel representerades följande ämnen i det allra första numret: filosofi (Bengt Hansson), litteraturvetenskap (Louise Vinge), latin (Emin Tengström), sinologi (Göran Malmqvist), semitiska språk (Bengt Knutsson), konstvetenskap (Allan Ellenius) och statsvetenskap (Evert Vedung), samtliga från de fyra stora universiteterna: Göteborg, Lund, Stockholm och Uppsala.

37. Se t.ex. Christian Swalander, "Folkbildaren *Tvärsnitt*: Populärvetenskaplig tidskrift får ny redaktör," *Göteborgsposten*, 17 december 1991. *Forskning & Framsteg* stod dock för ett mer renodlat populärt och vetenskapsjournalistiskt tilltal.

38. Torsten Ekbohm, "Tvärsnitt ny tidskrift," *Dagens Nyheter*, 27 december 1979; "Tjena, *Tvärsnitt*!" *Expressen*, 27 december 1979; Swalander, "Folkbildaren *Tvärsnitt*".

39. Detta kan jämföras med *Humanistisk forskning* som enligt

Frängsmyrs uppgift ska ha haft en upplaga om 500 ex. Se Tore Frängsmyr, "Osentimental återblick," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1985), 1. Under 90-talet sjönk antalet prenumeranter något, men verkar över tid ha legat ganska stadigt på några tusen. Läsarna prisade (enligt en undersökning) tidskriftens allmänbildande funktion och breda humanvetenskapliga fokus som gav "information utanför det egna yrkesområdet". Se Sverker Sörlin, "Efter tio år," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1989), 1.

40. Intervju med Sverker Sörlin, Uppsala, 8 november 2021; intervju med Kjell Jonsson via Zoom, 19 november 2021; intervju med Martin Kylhammar via Zoom, 15 december 2021; intervju med Johan Lundberg via Zoom, 8 februari 2022.

41. Tore Frängsmyr, "För vem skriver vi egentligen," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1979), 1–2.

42. Sverker Sörlin, "Om populärvetenskap," *Tvärsnitt*, nr. 3 (1986), 1–2.

43. För en utförlig beskrivning av FRN och tredje uppgiften, se Dick Kasperowski & Fredrik Bragesjö, *Bilda och samverka: Om införandet, implementeringen*

och förändringen av universitetens tredje uppgift 1977–1997, Rapport nr 207 (Göteborg: Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, Göteborgs universitet, 2011), fr. a. kap. 2.

44. Sverker Sörlin, "Populärvetenskapens vecka," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1988), 1–2.

45. Sörlin, "Om populärvetenskap," 1–2; Sverker Sörlin, "Förnyelsen," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1990), 1.

46. Kjell Jonsson, "Tradition och aktualitet," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1991), 1.

47. Martin Kylhammar, "Gränslös tillväxt," *Tvärsnitt*, nr. 1 (2000), 3.

48. Sverker Sörlin, "En tioåring i populärvetenskapens Sverige," *Tvärsnitt*, Register 1979–1989 (1989), 4.

49. Se t.ex. Kjell Jonsson, "Är populärvetenskapen skadlig för forskningen?" *Tvärsnitt*, nr. 4 (1993), 1.

50. Frängsmyr, "För vem skriver vi egentligen," 1–2. Specialiseringen ansågs inte enbart

återspeglas i forskningen, utan Sörlin beklagade senare att den utbildningsmässigt hade kulminerat med den nya högskolans linjesystem som blivit alltför snävt mål- och yrkesorienterat. Se Sverker Sörlin, "Lärdom för livet," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1988), 1-2.

51. Lars Ingelstam, "Människan och tekniklandskapet," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1981), 35-42.

52. Tore Frängsmyr, "Människan som mål," *Tvärsnitt*, nr. 3 (1984), 2.

53. Johan Lundberg, "Från en form till en annan," *Tvärsnitt*, nr. 1 (2004), 1.

54. Sverker Sörlin, "Humanekologin som utmaning," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1985), 42.

55. Se t.ex. Bengt Hansson, "Humanvetenskapernas samhällsroll: Teori och tillämpning," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1999), 10.

56. Som parallellprojekt kan rådets skriftserie BRYTPUNKT nämnas. Andra numret ägnades åt forskningens villkor.

57. Tore Frängsmyr, "Människan som mål," 1.

58. Tore Frängsmyr, "Nyttig forskning eller ren hobby?" *Tvärsnitt*, nr. 3 (1980), 1. Frängsmyr själv spelade en stor roll i dessa strävanden, inte minst genom att redigera den nordiska antologin *Humanioras egenart* (1983). Se Tore Frängsmyr, red., *Humanioras egenart: En rapport* (Oslo: Universitetsforlaget, 1983).

59. Sverker Sörlin, "Kulturvetenskapernas kris," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1986), 1-2.

60. Frängsmyr, "Nyttig forskning eller ren hobby?," 2.

61. Tore Frängsmyr, "En vecka för humaniora," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1985), 2; Tore Frängsmyr, "Humanistveckan," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1985), 1; Tore Frängsmyr, "Humanistveckan fortsätter," *Tvärsnitt*, nr. 3 (1985), 1-2. Se även Carl Frängsmyr, "Ett slag för humaniora," *Universitetet som arena*, Acta Universitatis Upsaliensis, Skrifter rörande Uppsala universitet, C. Organisation och historia, 97 (Uppsala: Uppsala universitet, 2013), 297-298.

62. Tore Frängsmyr, "Ingvar Carlsson i intervju: Humanioras uppgift angelägen," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1984), 1.

63. Tore Frängsmyr, "Naturvetenskap och humaniora," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1982), 1-2.

64. Tore Frängsmyr, "Två kulturer?," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1992), 77.

65. Janken Myrdal, "Humanvetenskapens triumf," *Tvärsnitt*, nr. 4 (2005), 29-32.

66. Gunnar Andrén, "Kunskapsbegreppens förfall," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1986), 34-35.

67. Sverker Sörlin, "En ny allians?," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1986), 27-29. T.ex. ifrågasatte doktoranden i vetenskapsteori Birgitta Forsman en skarp uppdelning genom att ställa frågan: "Hör djuren hemma i humaniora?" Se *Tvärsnitt*, nr. 2 (1986), 47-55.

68. Emma Eldelin, "De två kulturerna" flyttar hemifrån: C. P. Snövs begrepp i svensk idédebatt 1959-2005 (Stockholm: Carlsson, 2006). Eldelin skrev även om detta i *Tvärsnitt*. Se Emma Eldelin, "'De två kulturerna' - en seglivad metafor," *Tvärsnitt*, nr. 2 (2009), 24-27.

69. Intervju Kylhammar, 15 december 2021.

70. Martin Kylhammar, "En akademisk kultur," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1998), 1. Se även Martin Kylhammar, "En bildad människa" [Margen], *Tvärsnitt*, nr. 4 (2000), 62-64.

71. Kjell Jonsson, "Nyttigt och onyttigt," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1996), 1.

72. Martin Kylhammar, "Publicister, vetenskapsmän och mediokra nyhetsreportrar," *Tvärsnitt*, nr. 1 (2002), 1-3.

73. Om kulturvetenskaplig forsknings tvärgående potential, se Anders Ekström, "I mellanrummen: Tvärgående kulturforskning - en inledning" (s. 3-5) samt övriga exempel i temanumret om tvärgående kulturforskning i *Kulturella perspektiv* 22, nr. 1 (2013).

74. *Kulturvetenskaperna i framtiden: HSFR:s rapport till regeringen* (Stockholm: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, 1986). En rapport inom HSFR:s skriftserie BRYTPUNKT bar också titeln *Forskning om kultur* (1984).

75. Urban Dahllöf, "Småplotter eller perspektiv mot framtiden," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1980), 6.

Jfr även Urban Dahllöf, "Den rika systemen eller Askungen?," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1982), 3–12. I Östh Gustafsson, *Folkhemmets styvbarn*, 333–335 diskuteras Dahllöfs undersökningar i ett vidare sammanhang.

76. Sverker Sörlin, "Forskningspropositionens idéer (sic!)," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1987), 1. Jonsson noterade vidare att kulturvetenskap nämndes bland de politiska satsningarna i propositionen för 1992/93. Se Kjell Jonsson, "Nyttan och bildning," *Tvärsnitt*, nr. 2 (1993), 1.

77. "Margen," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1994), 63. 2005 konstaterade även historikern Bo Stråth att: "För ett kvartssekel sedan var 'samhälle' och 'social' nyckelbegrepp. I dag är honnörsordet 'kultur'". Se Bo Stråth, "Orienteringsvetenskap i ett tolkande samhälle," *Tvärsnitt*, nr. 4 (2005), 20.

78. Jonsson, "Tvärsnitt – tradition och förnyelse inom populärvetenskapen," 1. Även en ny FN-rapport (*Vår skapande mångfald*, 1997) om ett globalt handlingsprogram för kultur lyftes fram som ett tecken på hur det blåste vind i seglen för kulturellt inriktade vetenskaper.

Se Martin Kylhammar, "Det våras för kulturvetenskaperna," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1997), 1.

79. Martin Kylhammar, "Kulturpolitiken & framtidsfrågorna," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1999), 1. I synnerhet diskuterade Emin Tengström informationssamhället både i *Tvärsnitt* och på andra håll. Se Emin Tengström "Informationssamhället – en myt," *Tvärsnitt*, nr. 4 (1987), 23–25, men även Karl Haikola, "Antikvetaren i framtidsdebatten: Emin Tengström, humaniora och tvärvetenskapen under 1970- och 1980-talen" i *Humaniora i välfärdssamhället: Kunskaps-historier om efterkrigstiden*, red. Johan Östling, Anton Jansson & Ragni Svensson Stringberg (Göteborg/Stockholm: Makadam, 2023), 226–228.

80. Anders Ekström, "Den falska återkomsten: Om gammal och ny kulturhistoria" i *Representation och materialitet: Introduktioner till kulturhistorien* (Nora: Nya Doxa, 2009), 18–19.

81. Kulturvetarlinjen blev från och med läsåret 1981/82 benämningen på den utbildningslinje som 1977 hade skapats som Kulturkommunikationslinjen. Se Roland Johansson & Lennart

Ståhle, *Kulturvetare och arbetsmarknad: En uppföljningsstudie av de studerande som fullföljt Kulturvetarlinjen under perioden 1980–1984 vid Uppsala universitet*, Pedagogiskt utvecklingsarbete (Uppsala: Uppsala universitet, 1986), 2.

82. Jfr Ekström, "Den falska återkomsten," 15, 42, 45.

83. "Margen," *Tvärsnitt*, nr. 3 (1996), 62.

84. Lars-Erik Janlert & Kjell Jonsson, "Kulturlaboratoriet," *Tvärsnitt*, nr. 1 (2000), 60–61.

85. Thorsten Nybom, "Kulturvetenskapens karaktär och nytta," *Tvärsnitt*, nr. 3 (1993), 44–45, 50. Jfr Thorsten Nybom, *Kunskap – politik – samhälle: Essäer om kunskapsyn, universitet och forskningspolitik 1900–2000* (Hargshamn: Arete, 1997).

86. Jfr Eldelin, "De två kulturerna" flyttar hemifrån, 27.

87. Evelyn Fox Keller, "Naturvetenskapen och dess kritiker," *Tvärsnitt*, nr. 1 (1996), 31–32.

88. Jfr Johan Lundberg, "En startpunkt," *Tvärsnitt*, nr. 2 (2002), 1.

89. Pettersson, "30 år med *Tvärsnitt*," 16–17. Pettersson har visat att historiska och estetiska vetenskaper tydligt stärkte sitt grepp under 90-talet.

90. Jfr t.ex. Johan Östling et al, *Kunskapens nya rörelser: Framtidens humanistiska och samhällsvetenskapliga samverkan* (Stockholm: Kungl. Vitterhetsakademien, 2016), 12. Utifrån Lundbergs perspektiv fanns det t.ex. skäl att stärka *Tvärsnitt* som plattform för essäistik av kultursideskaraktär då han ansåg att dagstidningarna radikalt skurit ned på utrymmet för intellektuellt stoff. Intervju Lundberg, 8 februari 2022.

91. Kjell Jonsson, "Elektronisk forskning?," *Tvärsnitt*, nr. 3 (1993), 1.

92. Åsa Linderborg, "Ska han få gråta nu?," *Aftonbladet*, 2 maj 2004.

93. Anders Ehnmark, "Tvärdumt," *Expressen*, 16 december 2003.

94. Bengt Hansson, "Bara humanistisk," *Expressen*, 19 december 2003.

95. I sin nya form kom *Tvärsnitt* att distribueras (inledningsvis

gratis) till en mängd svenska lärosäten. Antalet tryckta exemplar uppgick då till över 30 000.

96. Efter omläggningen arbetade de nya redaktörerna nära huvuds-ekreteraren som kunde vara mycket engagerad i tidskriften som ansvarig utgivare. Intervju via e-mail med Helena Bornholm, 31 maj 2023 och Ragnhild Romanus, 15 juni 2023.

97. Liselotte Englund, "Det nyfikna upptäckandet," *Tvärsnitt*, nr. 3 (2004); intervju med Liselotte Englund via Zoom, 28 april 2022. Vid sin start som redaktör kodade Englund de senast föregående årens utgivning och märkte av en trend där framför allt historia och idéhistoria var starkt överrepresenterade, liksom vissa lärosäten. Hon försökte också ta mer hänsyn till en genusbalans.

98. Bevakningen var, precis som i HSFR:s fall, inte begränsad till forskning som finansierades av VR.

99. Ulf Sandström, "Interdisciplinär forskning – en utmaning för humanvetenskaperna," *Tvärsnitt*, nr. 2 (2005), 25–26. Notera att Sandström samma

år utarbetade en rapport om tvärvetenskap för Vetenskapsrådets räkning, som jag tidigare refererat till.

100. Bengt Hansson, "Nya Tvärsnitt för stärkt humsamforskning," *Tvärsnitt*, nr. 3 (2004), 1.

101. Lucas Pettersson har menat att den populärvetenskapliga agendan helt kom att hamna i bakgrunden efter omläggningen då tidskriften inriktades på intern forskningsinformation som ett branschorgan snarare än att direkt nå en bredare allmänhet. Se Pettersson, "30 år med Tvärsnitt," 16. Men giltigheten hos denna tolkning är tveksam. Trots all populärvetenskaplig retorik under tidigare år hade *Tvärsnitt* som sagt främst tilltalat läsare med tydlig akademisk förankring. Med tanke på att upplagan sedan utökades i så hög grad från 2004 nåddes av allt att döma betydligt fler läsare, även utanför akademien. Exempelvis verkar många lärare ha prenumererat på tidskriften under 2000-talet. Intervju Englund, 28 april 2022. Englund förespråkade vidare att humaniora och samhällsvetenskap behövde bli bättre på att nå ut i etablerade vetenskapsjournalis-

tiska kanaler (vilket de främst väntades kunna göra genom tvärvetenskapliga ansatser). Dittills hade humsam-kommunikationen mestadels skett inom populärvetenskap och mer allmän nyhetsjournalistik till skillnad från naturvetenskap, medicin och teknik som på ett helt annat sätt kommit att omhuldas av den professionella vetenskapsjournalistiken. Se Liselotte Englund, "Hum-sam-forskning med mediemått mätt: Samhällsdebattörer eller vetenskapare?," *Tvärsnitt*, nr. 3 (2004), 29 och Liselotte Englund, "Anna Schytt på Sveriges Television: Var är humsam-forskarna i vetenskapsjournalistiken?" *Tvärsnitt*, nr. 3 (2004), 30.

102. Peter Tillhammar, "Vetenskapsrådet lanserar ny webbtidning i vår," *Tvärsnitt*, nr. 3–4 (2011), 41.

103. Bland tidigare redaktörer tycks det råda konsensus om att en dimension förlorats sedan nedläggningen av *Tvärsnitt*, t.ex. genom att *Curie* har en snävare inriktning på forskningspolitik och forskningens villkor och att utrymme saknas för längre populärvetenskapliga, essäistiska texter författade av forskarna själva.

104. Tidskriftens tvärvetenskapliga ambition markerades tydligt i samband med återlanseringen, då redaktionen i ett Facebookinlägg (18 december 2023) uttryckte att: "Vi kommer vara lika tvärvetenskapliga och lika tvärpolitiska som tidigare".

105. *Dagens Forskning* (2002–2003), som med stöd av Vitterhetsakademien sågs som en välbehövlig konkurrent till *Tvärsnitt*, är ytterligare ett exempel på en kortlivad historia. Jfr Johan Tralau, "Tvärsnitt mitt emellan de två kulturerna," *Svenska Dagbladet*, 22 maj 2002.

106. "Sammanfattningsvis verkar det saknas kanaler, plattformar och underlag för att föra en upplyst, engagerad och inkluderande debatt om högskolans själ och dess roll i samhället." Se Mats Benner & Sylvia Schwaag Serger, *Ändra allt? En högskolepolitik för vår tid* (Stockholm: SNS förlag, 2023), 31–34.

107. För en aktuell diskussion av förändrade kommunikativa förutsättningar för humanioras del, se Kevin Chang, "Writing and Reading Today: The History of the Humanities Tomorrow," *History of Humanities* 8, nr. 2 (2023), 217–227.

108. Östling et al, *Kunskapens nya rörelser*, 23–24, 37–39; Patrik Svensson, *Humanistisk infrastruktur*, RJ rapporter 2019:1 (Stockholm: Riksbankens jubileumsfond, 2019), 15; Cissi Billgren Askwall et al, *Forskning för alla! Förslag till en svensk plattform för att kommunicera vetenskap* (Stockholm: Vetenskapsrådet, 2022). Ett lovvärt initiativ som redan materialiserats digitalt är den lärosätesövergripande nationella satsningen Huminfra som är tänkt att fungera som en samlingsplats för digitala resurser och för att främja metodologiskt utbyte inom humaniora. Se även Helena Österlund, "Ökat intresse för infrastruktur bland HS-forskare," *Curie*, 12 januari 2022.

109. Jfr Anders Ekström, "Kunskapen är en infrastruktur" i *Humanioras nya vägar: Ett symposium om Karin Johannissons vetenskapliga författarskap*, red. Anders Ekström (Uppsala: Institutionen för idé- och lärdomshistoria, Uppsala universitet, 2018), 10.

LITTERATUR

Artiklar ur *Tvärnsnitt*

Andrén, Gunnar. "Kunskapsbegreppens förfall." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (1986).

"Antecknat." *Tvärnsnitt*, nr. 2 (1980).

Bornholm, Helena. "Vetenskapsman i humanioras tjänst." *Tvärnsnitt*, nr. 2 (2009).

Bornholm, Helena & Ragnhild Romanus. "Tvärnsnitt lever vidare på webben." *Tvärnsnitt*, nr. 3–4 (2011).

Dahllöf, Urban. "Småplotter eller perspektiv mot framtiden." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (1980).

Dahllöf, Urban. "Den rika systemen eller Askungen?" *Tvärnsnitt*, nr. 2 (1982).

Eldelin, Emma. "'De två kulturerna' – en seglivad metafor." *Tvärnsnitt*, nr. 2 (2009).

Englund, Liselotte. "Anna Schytt på Sveriges Television: Var är humsam-forskarna i vetenskapsjournalistiken?" *Tvärnsnitt*, nr. 3 (2004).

Englund, Liselotte. "Det nyfikna upptäckandet." *Tvärnsnitt*, nr. 3 (2004).

Englund, Liselotte. "Hum-samforskning med mediemätt mått: Samhällsdebattörer eller vetenskapare?" *Tvärnsnitt*, nr. 3 (2004).

Forsman, Birgitta. "Hör djuren hemma i humaniora?" *Tvärnsnitt*, nr. 2 (1986).

Fox Keller, Evelyn. "Naturvetenskapen och dess kritiker." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (1996).

Frängsmyr, Tore. "För vem skriver vi egentligen." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (1979).

Frängsmyr, Tore. "Nyttig forskning eller ren hobby?" *Tvärnsnitt*, nr. 3 (1980).

Frängsmyr, Tore. "Naturvetenskap och humaniora." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (1982).

Frängsmyr, Tore. "Ingvar Carlsson i intervju: Humanioras uppgift angelägen." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (1984).

Frängsmyr, Tore. "Människan som mål." *Tvärnsnitt*, nr. 3 (1984).

Frängsmyr, Tore. "En vecka för humaniora." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (1985).

Frängsmyr, Tore. "Humanistveckan." *Tvärnsnitt*, nr. 2 (1985).

Frängsmyr, Tore. "Humanistveckan fortsätter." *Tvärnsnitt*, nr. 3 (1985).

Frängsmyr, Tore. "Osentimental återblick." *Tvärnsnitt*, nr. 4 (1985).

Frängsmyr, Tore. "Två kulturer?" *Tvärnsnitt*, nr. 2 (1992).

Frängsmyr, Tore. "Teorifanatismen." *Tvärnsnitt*, nr. 2 (2004).

Hansson, Bengt. "Humanvetenskapernas samhällsroll: Teori och tillämpning." *Tvärnsnitt*, nr. 4 (1999).

Hansson, Bengt. "Nya *Tvärnsnitt* för stärkt humsam-forskning." *Tvärnsnitt*, nr. 3 (2004).

Ingelstam, Lars. "Människan och tekniklandskapet." *Tvärnsnitt*, nr. 2 (1981).

Janlert, Lars-Erik & Kjell Jonsson. "Kulturlaboratoriet." *Tvärnsnitt*, nr. 1 (2000).

Jonsson, Kjell. "Tradition och aktualitet." *Tvärsnitt*, nr. 4 (1991).

Jonsson, Kjell. "Nytta och bildning." *Tvärsnitt*, nr. 2 (1993).

Jonsson, Kjell. "Elektronisk forskning?" *Tvärsnitt*, nr. 3 (1993).

Jonsson, Kjell. "Är populärvetenskapen skadlig för forskningen?" *Tvärsnitt*, nr. 4 (1993).

Jonsson, Kjell. "Tvärsnitt – tradition och förnyelse inom populärvetenskapen." *Tvärsnitt*, Register 1979–1993 (1993).

Jonsson, Kjell. "Nyttigt och onyttigt." *Tvärsnitt*, nr. 2 (1996).

Kylhammar, Martin. "Det våras för kulturvetenskaperna." *Tvärsnitt*, nr. 4 (1997).

Kylhammar, Martin. "En akademisk kultur." *Tvärsnitt*, nr. 2 (1998).

Kylhammar, Martin. "Kulturpolitiken & framtidsfrågorna." *Tvärsnitt*, nr. 1 (1999).

Kylhammar, Martin. "Gränslös tillväxt." *Tvärsnitt*, nr. 1 (2000).

Kylhammar, Martin. "En bildad människa." [Margen] *Tvärsnitt*, nr. 4 (2000).

Kylhammar, Martin. "Publicister, vetenskapsmän och mediokra nyhetsreportrar." *Tvärsnitt*, nr. 1 (2002).

Lundberg, Johan. "En startpunkt." *Tvärsnitt*, nr. 2 (2002).

Lundberg, Johan. "Från en form till en annan." *Tvärsnitt*, nr. 1 (2004).

"Margen." *Tvärsnitt*, nr. 1 (1994).

"Margen." *Tvärsnitt*, nr. 3 (1996).

Myrdal, Janken. "Humanvetenskapens triumf." *Tvärsnitt*, nr. 4 (2005).

Nybom, Thorsten. "Kulturvetenskapens karaktär och nytta." *Tvärsnitt*, nr. 3 (1993).

Pettersson, Lucas. "30 år med *Tvärsnitt*." *Tvärsnitt*, nr. 2 (2009).

Pettersson, Lucas. "Hur väl har *Tvärsnitt* speglat forskningen?" *Tvärsnitt*, nr. 2 (2009).

Sandström, Ulf. "Interdisciplinär forskning – en utmaning för humanvetenskaperna." *Tvärsnitt*, nr. 2 (2005).

Stråth, Bo. "Orienteringsvetenskap i ett tolkande samhälle." *Tvärsnitt*, nr. 4 (2005).

Sörlin, Sverker. "Humanekologin som utmaning." *Tvärsnitt*, nr. 4 (1985).

Sörlin, Sverker. "En ny allians?" *Tvärsnitt*, nr. 2 (1986).

Sörlin, Sverker. "Kulturvetenskapernas kris." *Tvärsnitt*, nr. 2 (1986).

Sörlin, Sverker. "Om populärvetenskap." *Tvärsnitt*, nr. 3 (1986).

Sörlin, Sverker. "Forskningspropositionens idèer (sic!)." *Tvärsnitt*, nr. 2 (1987).

Sörlin, Sverker. "Populärvetenskapens vecka." *Tvärsnitt*, nr. 1 (1988).

Sörlin, Sverker. "Lärdom för livet." *Tvärsnitt*, nr. 2 (1988).

Sörlin, Sverker. "Efter tio år." *Tvärsnitt*, nr. 4 (1989).

Sörlin, Sverker. "En tioåring i populärvetenskapens Sverige." *Tvärsnitt*, Register 1979–1989 (1989).

Sörlin, Sverker. "Förnyelsen." *Tvärsnitt*, nr. 4 (1990).

Tengström, Emin. "Informations-samhället – en myt." *Tvärsnitt*, nr. 4 (1987).

Tillhammar, Peter. "Vetenskapsrådet lanserar ny webbtidning i vår." *Tvärsnitt*, nr. 3–4 (2011).

Övrig litteratur

Abbott, Andrew. "Things of Boundaries." *Social Research* 62, nr. 4 (1995): 857-882.

Abbott, Andrew. *Chaos of Disciplines*. Chicago: The University of Chicago Press, 2001.

Andersson, Jenny och David Larsson Heidenblad. "Thinking the Human System: The Application of Humanities and Social Science Reasoning to Societal Problems." I *The Humanities and the Modern Politics of Knowledge: The Impact and Organization of the Humanities in Sweden, 1850-2020*, redigerad av Anders Ekström och Hampus Östh Gustafsson, 207-230. Studies in the History of Knowledge. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2022.

Barry, Andrew och Georgina Born. "Interdisciplinarity: Reconfigurations of the Social and Natural Sciences." I *Interdisciplinarity: Reconfigurations of the Social and Natural Sciences*, red. Andrew Barry och Georgina Born, 1-56. London: Routledge, 2013.

Benner, Mats. *Kontrovers och konsensus: Vetenskap och politik i svenskt 1990-tal*. SISTER Rapport 1. Nora: Nya Doxa, 2000.

Benner, Mats och Sylvia Schwaag Serger. *Ändra allt? En högskolepolitik för vår tid*. Stockholm: SNS förlag, 2023.

Bergwik, Staffan. "Kunskapskulturer: Överföringar mellan kulturforskning och vetenskapsstudier." *Kulturella perspektiv* 22, nr. 1 (2013): 24-26.

Billgren Askwall, Cissi et al. *Forskning för alla! Förslag till en svensk plattform för att kommunicera vetenskap*. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2022.

Bragesjö, Fredrik. *Bilda eller samverka? En studie av bakgrunden till universitetens tredje uppgift*. Vetenskapsteori serie 1, 206. Göteborg: Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, Göteborgs universitet, 2009.

Bygg ut humanistisk och teologisk forskning! UHÅ:s förslag till utbyggnads- och förnyelseprogram för humanistisk och teologisk forskning. UHÅ-rapport 1980:2. Stockholm: Universitets- och högskoleämbetet, 1980.

Börjesson, Mikael. "Studentexplosionen under 1960-talet: Numerär utveckling och orsaker." *Praktiske Grunde* 4 (2011): 11-27.

Chang, Kevin. "Writing and Reading Today: The History of the Humanities Tomorrow." *History of Humanities* 8, nr. 2 (2023): 217-227.

Dalberg, Tobias, Mikael Börjesson och Donald Broady. "A Reversed Order: Expansion and Differentiation of Social Sciences and Humanities in Sweden 1945-2015." I *Shaping Human Science Disciplines. Institutional Developments in Europe and Beyond*, red. Christian Fleck, Matthias Duller och Victor Karády, 247-287. Cham: Palgrave Macmillan, 2019.

Ehnmark, Anders. "Tvärdumt." *Expressen*, 16 december 2003.

Ekblom, Torsten. "Tvärsnitt ny tidskrift." *Dagens Nyheter*, 27 december 1979.

Ekström, Anders. *Representation och materialitet: Introduktioner till kulturhistorien*. Nora: Nya Doxa, 2009.

Ekström, Anders. "I mellanrummen: Tvärgående kulturforskning - en inledning." *Kulturella perspektiv* 22, nr. 1 (2013): 3-5.

Ekström, Anders. "A Failed Response? The Humanities in Transition." *Akademisk kvarter* 13 (2016): 5-15.

Ekström, Anders. "Kunskapen är en infrastruktur." I *Humanioras nya vägar: Ett symposium om Karin Johannissonns vetenskapliga författarskap*, redigerad av Anders Ekström, 7-14. Uppsala: Institutionen för idé- och lärdomshistoria, Uppsala universitet, 2018.

Ekström, Anders. "Forging the Integrative Humanities: Policies and Prospects." I *The Humanities and the Modern Politics of Knowledge: The Impact and Organization of the Humanities in Sweden, 1850-2020*, redigerad av Anders Ekström och Hampus Östh Gustafsson, 275-289. Studies in the History of Knowledge. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2022.

Ekström, Anders och Sverker Sörlin. *Alltings mått: Humanistisk kunskap i framtidens samhälle*. Stockholm: Norstets, 2012.

Ekström, Anders och Sverker Sörlin. *Integrativa kunskapsmiljöer: Rapport från två seminarier, våren 2016*. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2016.

Ekström, Anders och Sverker Sörlin. "The Integrative Humanities – and the Third Research Policy Regime." I *Smart Policies for Societies in Transition*, redigerad av Mats Benner, Sylvia Schwaag Serger och Göran Marklund, 189–212. Cheltenham: Elgar Publishing, 2022.

Eldelin, Emma. "De två kulturerna" flyttar hemifrån: C. P. Snows begrepp i svensk idédebatt 1959–2005. Stockholm: Carlsson, 2006.

Frängsmyr, Carl. *Universitetet som arena*. Acta Universitatis Upsaliensis, Skrifter rörande Uppsala universitet, C. Organisation och historia, 97. Uppsala: Uppsala universitet, 2013.

Frängsmyr, Tore, red. *Humanioras egenart: En rapport*. Oslo: Universitetsforlaget, 1983.

Gibbons, Michael et al. *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: SAGE Publications, 1997 [1994].

Gieryn, Thomas F. *Cultural Boundaries of Science. Credibility on the Line*. Chicago: University of Chicago Press, 1999.

Graff, Harvey J. *Undisciplining Knowledge: Interdisciplinarity in the Twentieth Century*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2015.

Haikola, Karl. "Antikvetaren i framtidsdebatten: Emin Tengström, humaniora och tvärvetenskapen under 1970- och 1980-talen." I *Humaniora i välfärdssamhället: Kunskaps-historier om efterkrigstiden*, redigerad av Johan Östling, Anton Jansson och Ragni Svensson Stringberg, 213–237. Göteborg/Stockholm: Makadam, 2023.

Hansson, Bengt. "Bara humanistisk." *Expressen*, 19 december 2003.

Heilbron, Johan. "A Regime of Disciplines: Toward a Historical Sociology of Disciplinary Knowledge." I *The Dialogical Turn: New Roles for Sociology in the Postdisciplinary Age*, redigerad av Charles Camic och Hans Joas, 23–42. Lanham: Rowman & Littlefield, 2004.

Johansson, Roland och Lennart Ståhle. *Kulturvetare och arbetsmarknad: En uppföljningsstudie av de studerande som fullföljt Kulturvetarlinjen under*

perioden 1980–1984 vid Uppsala universitet. Pedagogiskt utvecklingsarbete. Uppsala: Uppsala universitet, 1986.

Kagan, Jerome. *The Three Cultures: Natural Sciences, Social Sciences, and the Humanities in the 21st Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Kant, Immanuel. "Der Streit der Fakultäten in drei Abschnitten." [1798] I *Immanuel Kants Werke*, redigerad av Ernst Cassirer, vol. 7, 311–431. Berlin: Bruno Cassirer, 1922.

Karlsohn, Thomas. "Vetenskap och historia: Ett samtal med Tore Frängsmyr." *Arche* 52–53 (2015): 240–280.

Kasperowski, Dick och Fredrik Bragesjö. *Bilda och samverka: Om införandet, implementeringen och förändringen av universitetens tredje uppgift 1977–1997*. Rapport nr 207. Göteborg: Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, Göteborgs universitet, 2011.

Kulturvetenskaperna i framtiden: HSFR:s rapport till regeringen. Stockholm: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, 1986.

Lepenies, Wolf. *Die drei Kulturen: Soziologie zwischen Literatur und Wissenschaft*. München: Hanser, 1985.

Linderborg, Åsa. "Ska han få gråta nu?" *Aftonbladet*, 2 maj 2004.

Lloyd, G. E. R. *Disciplines in the Making: Cross-Cultural Perspectives on Elites, Learning and Innovation*. Oxford: Oxford University Press, 2009.

Niskanen, Kirsti och Christina Florin. "Livshistorier, feminism och vetenskap." I *Föregångarna: Kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap*, redigerad av Kirsti Niskanen och Christina Florin, 9–29. Stockholm: SNS Förlag, 2010.

Nowotny, Helga, Peter Scott och Michael Gibbons. *Re-Thinking Science: Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Cambridge: Polity, 2007 [2001].

Nybohm, Thorsten. *Kunskap – politik – samhälle: Essäer om kunskapsyn, universitet och forskningspolitik 1900–2000*. Hargshamn: Arete, 1997.

Osborne, Peter. "Problematizing Disciplinary, Transdisciplinary

Problematics." *Theory, Culture & Society* 32, nr. 5–6 (2015): 3–35.

Premfors, Rune. *Svensk forskningspolitik*. Lund: Studentlitteratur, 1986.

Regeringens proposition 1976/77:59 om utbildning och forskning inom högskolan m.m.

Reitter, Paul och Chad Wellmon. *Permanent Crisis: The Humanities in a Disenchanted Age*. Chicago: University of Chicago Press, 2021.

Salö, Linus, Sverker Sörlin och Mats Benner. "Humanvetenskapernas kunskapspolitik: En inledning." I *Humanvetenskapernas verkningar: Kunskap, samverkan, genomsåg*, redigerad av Linus Salö, 9–34. Stockholm: Dialogos, 2021.

Salö, Linus et al. *Humaniora-strategier i Sverige*. Rapport nr. 7. Humtank, 2022.

Sandström, Ulf et al. *Tvärvetenskap – en analys*. Vetenskapsrådets rapportserie 10:2005. Stockholm: Vetenskapsrådet 2005.

Schaffer, Simon. "How Disciplines Look." I *Interdisciplinarity: Reconfigurations of the Social*

and Natural Sciences, redigerad av Andrew Barry och Georgina Born, 56–81. London: Routledge, 2013.

SOU 1975:26. *Forskningsråd: Betänkande av Forskningsrådsutredningen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, 1975.

SOU 1977:52. *Forskningspolitik: Betänkande av Forskningsrådsutredningen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, 1977.

Stevrin, Peter. *Den samhällsstyrda forskningen. En samhällsorganisatorisk studie av den sektoriella forskningspolitikens framväxt och tillämpning i Sverige*. Stockholm: Liber, 1978.

Svensson, Patrik. *Humanistisk infrastruktur*. RJ rapporterar 2019:1. Stockholm: Riksbankens jubileumsfond, 2019.

Swalander, Christian. "Folkbildaren Tvärsnitt: Populärvetenskaplig tidskrift får ny redaktör." *Göteborgsposten*, 17 december 1991.

Thompson Klein, Julie. *Beyond Interdisciplinarity: Boundary Work, Communication, and Collaboration*. Oxford: Oxford University Press, 2021.

"Tjena, Tvärsnitt!" *Expressen*, 27 december 1979.

Tralau, Johan. "Tvärsnitt mitt emellan de två kulturerna." *Svenska Dagbladet*, 22 maj 2002.

Tvärvetenskap – hur, av vem och varför. Stockholm: Forskningsrådets expertgrupp för tvärvetenskap, 1999.

Wallerstein, Immanuel et al. *Open the Social Sciences: Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of the Social Sciences*. Mestizo Spaces. Stanford: Stanford University Press, 1996.

Weingart, Peter. "Interdisciplinarity: The Paradoxical Discourse." I *Practising Interdisciplinarity*, redigerad av Peter Weingart och Nico Stehr, 24–42. Toronto: University of Toronto Press, 2000.

Weingart, Peter. "Interdisciplinarity and the New Governance of Universities." I *University Experiments in Interdisciplinarity: Obstacles and Opportunities*, redigerad av Peter Weingart och Britta Padberg, 151–174. Bielefeld: transcript, 2014.

Österlund, Helena. "Ökat intresse för infrastruktur bland HS-forskare." *Curie*, 12 januari 2022.

Östh Gustafsson, Hampus. "Planlös forskning? Svensk humaniora som undantag mot 1960-talets internationaliserings- och planeringskrav." *Lychnos* (2018): 254–275.

Östh Gustafsson, Hampus. *Folkhemmets styvbarn: Humanioras legitimitet i svensk kunskapspolitik 1935–1980*. Göteborg: Daidalos, 2020.

Östling, Johan. "Circulation, Arenas, and the Quest for Public Knowledge: Historiographical Currents and Analytical Frameworks." *History and Theory* 59, nr. 4 (2020): 111–124.

Östling, Johan et al. *Kunskapens nya rörelser: Framtidens humanistiska och samhällsvetenskapliga samverkan*. Stockholm: Kungl. Vitterhetsakademien, 2016.

OM FÖRFATTAREN:

Hampus Östh Gustafsson
är filosofie doktor i idé-
och lärdomshistoria och
forskare vid Institutionen
för idéhistoria på
Uppsala universitet

CIRCUS Interdisciplinary
Insights 3 – Kunskapskulturer
på tvären
Hampus Östh Gustafsson
2024

Publicerad av: Centre for
Integrated Research on
Culture and Society (CIRCUS),
Uppsala universitet

© Författaren 2024. Detta
arbete är licensierat under en
Creative Commons Erkännande-
icke-kommersiell-ingabeatningar
4.0 Internationell

Grafisk design: Matilda Plöjel
Typograf: Thomas Hirter
Tryck: Printografen AB,
2024

ISBN (tryck) 978-91-506-3065-7

Hampus Östh Gustafsson betraktar här historiska diskurser om tvärvetenskap genom att titta på historien om tidskriften *Tvärsnitt* som gavs ut mellan 1979 och 2011. Hans studie ger genom detta prisma också viktiga inblickar i den reflexiva orienteringen inom akademien och synliggör hur frågor om forskningens villkor och framtidsutsikter har diskuterats.

CIRCUS Interdisciplinary Insights är en bokserie om mång- och tvärvetenskaplig forskning avsedd att inspirera till såväl konkret praktik som reflektion.

Centre for Integrated Research on Culture and Society (CIRCUS)
Uppsala universitet, www.uu.se/circus